

EL RESSORGIMENT ECONÒMIC I ELS BARONS DE MAIALS (1750-1808)

Després del trauma històric que va significar per a Catalunya la desfeta de 1714 i la pèrdua de l'autogovern, hi hagué un procés d'apaivagament, d'acceptació, almenys formal, de la nova realitat imposada pels exèrcits i l'administració borbònica. No hi va haver aixecaments ni revoltes contra els conqueridors. Això, però, no impedí que els catalans fessin la seva via, moltes vegades en contra de la voluntat dels governants. La vida quotidiana, la lluita per sobreviure i guardar la pròpia identitat deixà, en ocasions, les lleis en paper mullat.

La segona meitat del segle XVIII es va veure a Catalunya l'aparició de noves idees, noves formes d'entendre la vida, noves maneres de guanyar diners, que van dur a un debilitament de tot allò que sostenia la societat tradicional. Es va assistir a un conflicte, moltes vegades soterrat, entre aquells que defensaven els usos i privilegis feudals i els altres que volien obrir-se camí i progressar aprofitant les, cada cop més grans esclètxes que deixava l'Antic Règim.

Molts homes i dones d'aquells anys ja no es conformaven amb què la vida fos una vall de llàgrimes i esperar la felicitat a l'altre món. Pensaven que era compatible l'obtenció de riqueses materials amb la salvació de l'ànima, i amb aquesta idea i carregats d'il·lusió es van endegar grans treballs i es van experimentar noves tècniques i coneixements. Un d'aquests homes, anomenats «il·lustrats», fou el Baró de Maials.

Els Bassecourt, Barons de Maials

Procopi de Bassecourt i Thieulane va néixer a Flandes, des de jove va servir a les ordres del rei de França Lluís XIV, i va acompanyar al seu nét, Felip, i futur Felip V d'Espanya, durant la guerra de Successió. Va servir durant trenta set anys en el regiment de la Reial Guarda Walona i va sofrir diferents ferides de guerra, en l'última va perdre una cama d'una canonada. Al voltant de 1750 residia a Barcelona i era governador militar del Castell de Montjuïc. Fou nomenat Baró de Maials pel rei Ferran VI el dos d'abril de 1754, quan ja tenia el títol de Comte de Santa Clara .(1)

L'any 1761, era nomenat corregidor de Lleida pel rei Carles III, i la seva graduació militar era de Mariscal de Camp. A Lleida va fundar la «Real Academia de Agricultura de la Ciudad de Lérida», la primera societat de caire «il·lustrat» de Catalunya .(2)

Uns anys abans d'ésser nomenat Baró de Maials, Procopi de Bassecourt ja s'havia convertit en el principal terratinent del poble, comprant grans extensions de terra.

Als Marquesos de Tamarit, anteriors senyors de Maials, els va comprar el senyoriu de Maials i també de Llardecans, amb la jurisdicció, les terres i les cases. Tot plegat estava valorat, l'any 1750, en 17.096 lliures i es calculava que se'n podia treure una renda anual de 427 lliures .(3) El 17 d'octubre de 1751 li comprà per valor de 19.000 lliures.

Abans, el dia 7 de maig de 1752, per ser plenament propietari, Procopi de Bassecourt va haver de cancel·lar (redimir) un crèdit hipotecari (censal) que el Marquès de Tamarit tenia fet amb els Canonges

de la Catedral de Lleida per valor de 8.000 lliures, des de l'any 1698, amb un rèdit (cens) anual de 400 lliures. Aquest crèdit, el Marquès de Tamarit, l'havia fet hipotecant les seves possessions a Maials i Llardecans.(4)

L'afany de terres que tenia Procopi de Bassecourt no es va aturar en les possessions dels Tamarit. A un advocat de Barcelona, nomenat Bernat Martínez de Cabezón, el novembre de 1751 li va comprar un seguit de finques per valor de 2.350 lliures. Entre aquestes finques hi figurava la Devesa, el molí de farina, els drets sobre les aigües i alguns corrals i finques, tot situat a la Vall Major .(5)

També oferí bons preus als pagesos del poble per a comprar-los les seves finques sobretot a la Vall Major i a la Llacuna, les terres més freqüents prop del poble .(6)

Per què aquest interès de Procopi de Bassecourt en convertir-se en un gran propietari? Les raons solien ser diverses, la terra era un valor segur on es podien invertir els diners, però sobretot perquè era el pas previ per accedir a la noblesa. El dia 2 d'abril de 1754 el rei Ferran VI li va atorgar el títol de Baró de Maials .

L'ennobliment, a més de donar prestigi social a la família (tenir un escut propi, poder usar cotxes, dret de portar armes, etc.), tenia altres avantatges no gens menyspreables, dels quals un d'important era la de poder nomenar a dit els càrrecs municipals dels pobles de la jurisdicció senyorial, la qual cosa permetia controlar aspectes importants de la vida local. Només cal tenir present, que els Ajuntaments feien el repartiment entre els propietaris dels impostos que havia de pagar el poble, i això permetia fer-s'ho venir millor. També era un avantatge important l'exempció de pagar el cadastre personal o la càrrega d'allotjament de les tropes o exèrcits que passaven pel poble.

Procopi de Bassecourt i la difusió del conreu de l'olivera

D. Procopi de Bassecourt, Baró de Maials, era un personatge que estava al corrent de les noves idees de la seva època (7) i creia que la rutina i la tradició en l'agricultura eren la causa de la misèria en què vivien molts pagesos. Era un convençut que l'aplicació de nous mètodes i el conreu sistemàtic i racional de productes diferents dels cereals podria millorar els rendiments agrícoles de la terra. Així ho demostrà quan va fundar la Reial Acadèmia d'Agricultura de la Ciutat de Lleida, amb l'aprovació del Rei Carles III, l'any 1763. De les activitats d'aquesta Acadèmia ens queda un informe presentat al Rei on es queixa de l'estat crític de l'agricultura a Espanya:

Porque observando que el ignorante labrador alucinado de su codicia introduce la confusión en su heredad, haciendola indistintamente campo, olivar, viña y huerta contra el orden de la Naturaleza que tiene dispuesto para cada producción diferente suelo... .(8)

També deia que era necessari, com es feia a la resta d'Europa, utilitzar l'arreu de rodes que llaurava amb més profunditat que el tradicional.

Alguns autors, com Ernest Lluch i Enric Vicedo, opinen que les crítiques al mal ús de la terra que es feien als pagesos només era un pretext perquè el rei donés moltes de les terres comunals del terme de Lleida als membres de la Junta de la Reial Acadèmia d'Agricultura de Lleida, entre ells el Baró de Maials, amb la promesa de convertir els erms en terres productives. Això ho confirmaria, segons aquests autors, que una vegada mort el Baró de Maials i encara no havent-se pronunciat el rei, un any després d'haver enviat l'informe, desaparegué l'Acadèmia.

No sabem si el Baró de Maials hagués complert la seva promesa de fer aquesta transformació, el que sí que va fer a les seves terres de Maials i Llardecans fou convertir *...bosques fragosos habitados por lobos i zorros en viñedos y olivares deliciosos .(9)*

N.º 13. let.º C.

CENSAL

de 8000 libras prestado por los Canonigos
de la Sta Iglesia de Lerida al Marq.^s de
Tamarit en 24. de 86.to de 1698 hipotecando
los luo.^s de Mayals, y Llardecans

Auto de Lusion, y quitacion de dho cen-
sal por D.^o Procopio de Bassecourt Bar.
de Mayals a 7 de Mayo de 1752.

Poder de los Canonigos de la Sta Iglesia de
Lerida para recibir el Capital de dho censal
en 2. de Ao.^{to} de 1751.

Mayals, y Llardecans

Carta de pago del Procur.^{or} del Marq.^s de Tama-
rit a favor de los Canonigos de Lerida en 26 de
Jbre. de 1698.

El primer Baró de Maials. Francesc Procopi de Bassecourt. Arxiu Casa Guevara. Lorca

Disposem de les cartes de pagament o factures dels plançons d'oliveres que Procopi de Bassecourt va comprar, així com les de les despeses d'adobar les terres i plantar-los en les seves propietats del poble .(10)

La primera compra fou el 8 de març de 1751 i adquirí a Francesc Rubinat, natural d'Arbeca, 1127 plançons d'olivera a raó de 2 sous i 3 diners cada plançó, més les despeses del transport fins a Maials (9 lliures i 3 sous)

Les compres continuaren entre 1752 i 1755:

- 560 plançons a Ribarroja a raó d'1 sou 4 diners
- 170 plançons a Torrebesses a raó de 2 sous
- 2.475 plançons a Arbeca a raó de 2 sous.

En total va comprar 4.432 plançons d'olivera. Aquests arbres, que li van costar més de 463 lliures, els va fer plantar principalment a la Devesa. Aquesta finca, en els documents apareix dividida, pel Camí Reial de Lleida a Flix, en la Devesa de Maials i la Devesa de Llardecans.

Procopi de Bassecourt també hagué de fer fortes inversions en desbrossar el bosc, preparar la terra, aplanar-la, fer clots, adobar-la, etc. Per a tots aquells treballs no podia comptar amb els pagesos de Maials, ja que mai s'havia conreat l'olivera d'una manera tan sistemàtica en aquestes terres. Per aquesta raó Procopi de Bassecourt va fer venir de Barcelona un expert anomenat Francesc Brassó, el qual va dirigir tots els treballs de plantació d'oliveres. .(11)

L'activitat del primer Baró de Maials també es notà a la partida de la Vall Major. Allí, les petites finques de terra campa o de bosc que havia comprat a alguns pagesos de Maials les convertí en vinyes, la qual cosa li va significar, també, importants despeses. (12)

REY DE CASTILLA, DE LEON
 de Aragon, de las dos Sicilias de Je-
 rusalem, de Navarra, de Granada, d'
 Toledo de Valencia, de Galicia, de
 Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña,
 de Cordova, de Corcega, de Murcia,
 de Jaen, de los Algarbes, de Algeci-
 ra, de Gibraltar, de las Islas de Cana-
 ria, de las Indias Orientales, y Occi-
 dentales, Islas, y Tierra firme de el
 Mar Oceano; Archiduke d' Aus-
 tria; Duque de Borgoña, de Braban-
 te, y Milan; Conde de Abspurg, de
 Flandes, Tiröl, y Barcelona; Señor
 de Vizcaya, y de Molina, &c.

 POR QUANTO
 POR PARTE DE
 Vos Don Procopio
 Francisco de Balco-
 urt, Conde de Santa Clara, / *se me*

*hà representado, havéis servido en el
 Regimiento de mis Reales Guardias
 Wálonas, por espacio de treinta y siete
 años, hallandoos en todas las Funciones
 que tubo el Regimiento en este tiempo,
 delas quales fuádesis diferentes heridas:
 haviendo perdido en la ultima, una
 pierna de un cañonazo, dexandoos
 con la otra muy multatada, por lo
 que no pudistes continuar mi Real
 Servicio en Campaña; Que actual-
 mente os hallais de Coronel de Infan-
 teria, y Governador del Castillo de
 Monjuich en Cataluña; y asi mis-
 mo Dueño de los Lugares de e Ma-
 yals, y Llandecanis: en cuya atencion,
 y à la Nobleza de vuestro naciemien-
 to, me suplicádesis, fúese servido de con-
 cederos Título de BARON, con la de-
 nominacion de MAYALS, ò como
 la mi merced fúese. Y por que es justo,*

fuera de la Corte. Dada en Buen Re-
 tiro, à Diez de Abril de mill setecientos
 y cinquenta y quatro.

Yo El Rey

Yo el Rey
 Yo el Rey
 Yo el Rey
 Yo el Rey
 Yo el Rey

Yo el Rey

TITULO DE BARON DE MAYALS, á favor de Don Procopio Francisco
 de Bascourt, Conde de Santa Clara, y de las Indias, y Sucesores.
 Yo el Rey.
 Yo el Rey.
 Yo el Rey.
 Yo el Rey.
 Yo el Rey.

Les tres primeres i la última pàgina del document en què es concedeix el títol de Baró de Maials a D. Procopi de Bascourt. Arxiu Casa Guevara. Lorca

Gairebé tots els jornalers que van treballar en les terres del Baró eren pagesos de Maials i van ser ells qui en van sortir més beneficiats, en poder arregar un bon diners en jornals, la qual cosa degué significar un respir en les difícils condicions de vida de la petita pagesia i jornalers d'aquells temps. Els jornals diaris més corrents que es cobraven en aquells anys eren de 6 sous pels peons i jornalers i de 10 sous si hom era d'algun ofici especialitzat o es tractava d'una feina especialment dura .(13)

Caldria destacar el paper de pioner i impulsor que Procopi de Bassecourt, Baró de Maials, tingué en la implantació i posterior difusió del conreu de l'olivera en els pobles d'aquesta zona de Les Garrigues i el Segrià.

Les grans construccions de Joan Procopi de Bassecourt

L'expansió de l'olivera va continuar amb el fill de Procopi de Bassecourt, Joan Procopi de Bassecourt i de Bryas, (14) que es convertí en el segon Baró de Maials a la mort del seu pare, l'agost de 1765. Però, potser, on destacà més la seva relació amb Maials fou en les obres i construccions que va endegar.

Va ser, durant la seva baronia quan s'inicià la construcció de l'església nova de Maials. En aquesta església, Joan de Bassecourt encomanà al paleta de Maials Joan Aran, el 27 de juliol de 1785, la construcció d'una sepultura per enterrar-hi els seus pares, Procopi de Bassecourt i Catalina Inés de Bryas, tal com havien expressat en el seu testament. Es disposa de la comanda d'obres on es detallen les característiques que hauria de tenir aquesta sepultura (15), entre les quals hi ha la indicació del lloc, a l'interior de l'església, on s'havia de fer, les dimensions de la bòveda, les escales per accedir-hi i l'escut d'armes dels comtes de Santa Clara.

Aquest fet ens mostra l'estima que la família de Bassecourt tenia al poble de Maials. Estima que continuà amb el segon baró, el qual l'any 1805 donà a l'església del poble una bella custòdia de plata.

Joan de Bassecourt en veure que els olivers plantats pel seu pare ja estaven en plena producció i la progressiva acceptació que tenia aquest conreu entre els pagesos del poble, va decidir emprendre la construcció del primer molí d'oli a Maials. Probablement ho va fer pressionat pel comú de Maials, ja que en els pactes i acords que tenia el senyor amb el comú de Maials s'especificava que el senyor tenia el dret preferent de construir l'esmentat molí, però que si no ho feia, el comú del poble el podia construir pel seu compte.

L'obra fou encomanada als «mestres de cases» de Maials Joan Aran i Antoni Oms. Aquest molí, que es faria en el lloc ara anomenat «La Senyoria», havia de tenir dues premses, les pedres, per a la seva edificació s'acordà treure-les de les runes del castell vell del poble. L'obra fou acabada el juliol de 1785 i va tenir un cost de 1.486 lliures i 14 sous. Tot un capital en aquells temps .(16) També hi va fer construir un pou de 60 pams de fondària i una nòria per abastir d'aigua el molí.

El mateix any Joan de Bassecourt pagà a Simó Rauret, mestre calderer de Lleida, 196 lliures i 19 sous per fer i col·locar una caldera pel molí d'oli. Aquesta era tota de coure i arribà a pesar més de 110 kilos .(17)

En els anys següents van continuar les inversions al poble del segon Baró de Maials, l'abril de 1786 va fer construir al seu paleta de confiança, Joan Aran, un corral de bestiar prop de la Devesa, d'una superfície de 80 x 60 pams amb una paret de tres pams d'amplada i 15 d'alçada (deien que era perquè no hi entressin els llops) Les pedres per a la seva construcció també es van treure del castell de Maials. .(18)

La nineta dels ulls del segon Baró de Maials era, però, el Mas d'en Nogués -l'any 1756 van calcular que tenia 88 jornals- .(19) L'any 1791, s'acabà de fer un corral de bestiar de 80 x 100 pams de superfície,

La Senyoria. Moli d'oli. Any 1783

Detall

amb un cobert de 32 pams. Aquestes obres encomanades a Joan Aran i Jaume Oró de Llardecans li van costar més de 700 lliures .(20) Al llindar de la porta hi féu gravar la coneguda inscripció:

Pertenece al Ytre. Conde de Santa Clara. Barón de Mayals y Señor de la Quadra d'en Nogues. Año 1790.

Aquestes obres van permetre continuar el redreçament econòmic del poble, iniciat pel primer Baró de Maials, per tal com va obrir les portes per a una difusió més gran de l'olivera i la comercialització de l'oli. Tampoc cal no oblidar la quantitat de diners que devien entrar en moltes famílies pels treballs en les terres i obres que es van fer.

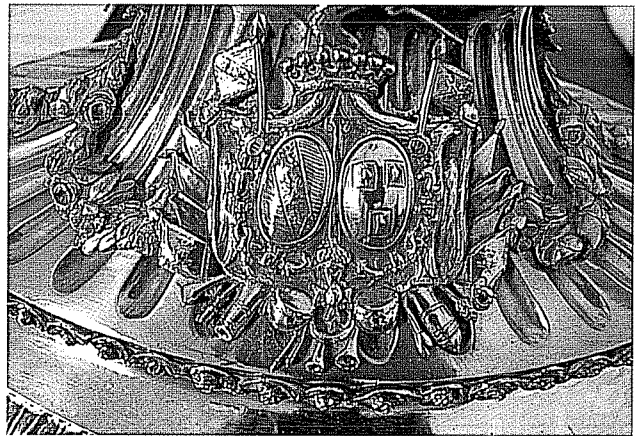
Ja s'ha comentat la possible relació afectiva dels primers barons amb el poble de Maials, però això no pot fer oblidar que el fet de posseir la jurisdicció senyorial sobre uns territoris i els seus habitants era un negoci que tot sovint donava bons beneficis als senyors. Aquests s'asseguraven el control i moltes vegades la submissió dels pobladors, no només, amb el seu dret jurisdiccional, sinó també amb la propietat directa de grans extensions de terra, del treball en les quals depenien moltes famílies.

Joan Procopi de Bassecourt, segon Baró de Maials

Custodia de plata, donada per Joan Procopi de Bassecourt a l'església de Maials

Detall

La baronía de Maials, un bon negoci

Els Bassecourt van continuar gaudint dels mateixos drets i censos que anteriorment havien tingut els Castellvell i els Tamarit.

Els barons de Maials només acudien al poble en ocasions assenyalades. Ells vivien a Lleida, Barcelona o allí on els portés la seva activitat política i militar, per tant, no es cuidaven directament de portar els negocis en les terres de la seva propietat o jurisdicció senyorial. Així a Maials hi tenien un apoderat que vetllava pels seus interessos i que en l'època de Joan de Bassecourt era Josep Ballesté, i a Llardecans, Miquel Joan Pardell.

Aquest absentisme i en general el poc aprecí que tenia la noblesa per cuidar-se de les qüestions «materials» (la política i l'exèrcit eren les seves ocupacions preferides) feia que tot sovint arrendessin a una altra persona el cobrament dels seus drets senyorials a canvi d'una quantitat fixada que l'arrendador pagava al senyor.

Com la major part dels drets eren a part de fruits, l'arrendador corria el risc que si hi havia males collites, la recaptació dels tributs podia ser inferior al que havia pagat al senyor. Però, en condicions normals i procurant que tots els pagesos paguessin el que els pertocava, obtenia bons beneficis amb la venda als mercats dels fruits recollits. L'any 1804 hi havia una «botiga» a Maials on els arrendadors del delme d'Adar venien el blat recaptat.

Generalment, els arrendadors dels drets senyorials eren comerciants i negociants d'arreu de Catalunya, i els guanys que obtenien els invertien en altres negocis comercials i industrials. Molts historiadors coincideixen en afirmar que l'expansió del comerç català amb Amèrica i la industrialització no haguessin estat possibles sense aquest traspàs de capital del camp a la ciutat. En definitiva, l'apropiació d'una bona part dels fruits del treball pagès va permetre, entre altres coses, el procés de modernització de l'economia catalana.

Procopi de Bassecourt, els primers anys que fou el senyor jurisdiccional, abans que comencés arrendar els seus drets, recollia directament els tributs que els Ajuntaments de Maials i Llardecans recaptaven entre els veïns.

Els anys 1752 i 1753 va rebre les següents quantitats:

Any 1752

Del Comú de Maials.....138 lliures.

Del Comú de Llardecans.....105 lliures i 15 sous

Del rector de Llardecans.....14 lliures i 4 sous

Any 1753

Del Comú de Maials.....144 lliures i 2 sous

Del Comú de Llardecans.....122 lliures i 15 sous

Del rector de Llardecans.....145 lliures i 3 sous .(21)

En els anys següents els barons de Maials van ingressar per l'arrendament de drets senyorials a Maials i Llardecans les següents quantitats .(22):

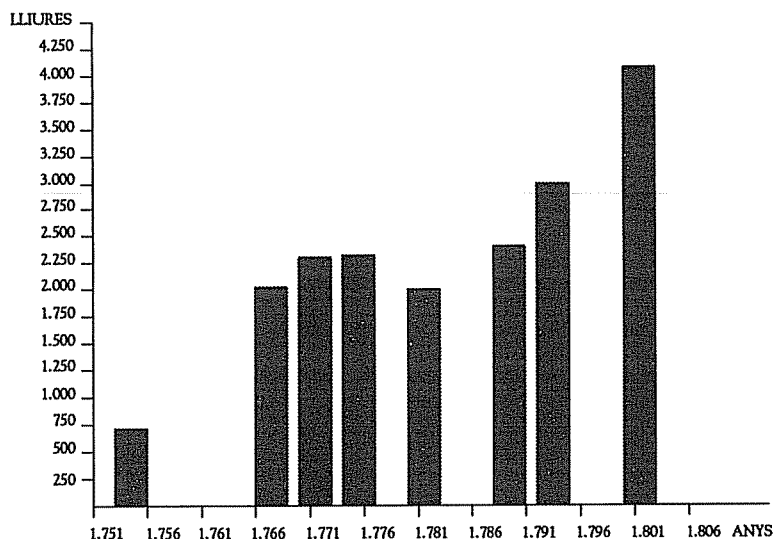
Període	Drets arrendats	Arrendador	Preu
De 23-12-1753 a 22-12-1756	Delme i primícia de Maials i Setzé de Llardecans	Pere Joan Mateu pagés de Llardecans	2220 ll.
De l'1-1-1766 al 31-12-1769	Tots els drets menys el terratge	Josep Bové, negociant de Valls	8100 ll.
De l'1-1-1770 al 31-12-1773	idem	Ramon Torras, pagés d'Ossó	9200 ll.
De l'1-1-1774 al 31-12-1777	idem	Anton Vilajoana, comerciant de Berga	9225 ll.
De l'1-1-1780 al 31-12-1783	idem	Tomàs Roca, pagès d'Alforja	8000 ll.
De l'1-1-1788 al 31-12-1791	idem	idem	8000 ll.
De l'1-1-1789 al 31-12-1791	Terratges	idem	1200 ll.
De l'1-1-1792 al 31-12-1795	Tots els drets	Anton Monseny, pagès de la Parra de Solivella	12000 ll.
De l'1-1-1800 al 31-12-1803	idem	Josep Ortega, comerciant de Reus	16000 ll.
De l'1-9-1814 al 31-8-1817	idem	Ramon Piñol, pagès de Llardecans	19000 ll.

A aquests arrendataris també els cedien l'ús de les vuit sitges que els barons tenien al Coll de la Bassa (hi figurava, en aquestes sitges, l'escut dels Castellvell), en el lloc abans anomenat «Tosal de les forques» i la utilització del molí de farina d'una mola i amb corrent d'aigua, situat a la Vall Major, partida del Molí.

La renda anual fou la següent:

Període	
1754-1756	740 lliures
1766-1769	2025 «
1770-1773	2300 «
1774-1777	2306 «
1780-1783	2000 «
1789-1791	2400 «
1792-1795	3000 «
1800-1803	4150 «

• *Renda anual dels arrendaments dels drets de Maials i Llardecans*

Com es pot apreciar en l'evolució del preu dels arrendaments dels drets senyorials a Maials i Llardecans, s'hi distingeixen tres períodes:

De 1753-56 a 1774-77, la renda anual creix espectacularment fins un 311%, com a resultat de les grans inversions realitzades, cal tenir present, però, les diferències dels drets arrendats.

Entre 1780-83 i 1788-91, hi ha una certa estabilització, fins i tot una petita baixada respecte al màxim de la dècada anterior. És probable que la causa fossin les dificultats climàtiques i en general la situació de crisi d'aquests anys.

A partir de 1792-95 la renda torna a fer una pujada considerable, encara tenint en compte que en l'arrendament s'hi afegeix el dret de terratge.

En conjunt entre 1766 i 1800 hi ha un increment de la renda senyorial, tot i eliminant l'efecte produït per l'afegiment a partir de 1788 del dret de terratge, d'un 210%, mentre que en el mateix període el preu del blat ha pujat un 195 %.(23)

Hom pot concloure, doncs, que durant la segona meitat del segle XVIII els barons de Maials van fer uns bons negocis amb els seus drets jurisdiccionals sobre els pobles de Maials i Llardecans.

La terra

Catalunya després de 1714 es va integrar políticament al conjunt d'Espanya. La pèrdua de les llibertats polítiques va esdevenir en el temps un revulsiu que encaminà el país cap a un callat i potser poc vistós, però no menys efectiu, creixement econòmic.

Catalunya, aquella terra que en els segles XV i XVI era coneguda pels bandolers, la inseguretat dels camins, la misèria de la seva gent, etc. va esdevenir en el segle XVIII una terra exemple de riquesa, afany de treball i prosperitat. En aquest canvi hi va tenir molt a veure l'eliminació de fronteres de Catalunya amb Espanya i la possibilitat dels catalans d'anar i comerciar lliurement amb les colònies americanes.

Els casos més paradigmàtics foren els de la vinya al litoral català, lligat al comerç de l'aiguardent amb Amèrica, el de la producció bladera i olivarera a les Terres de Ponent i les primeres transformacions industrials en algunes poblacions situades, també, en el litoral.

L'expansió econòmica del set-cents a Catalunya va meravellar els viatgers que passaven per les nostres terres i tot sovint comentaven la diferència que hi havia entre els camps catalans, treballats amb cura i esforç i els camps d'altres indrets de la península, mig abandonats.

La imatge tòpica del català treballador i de la Catalunya rica es crearà, precisament, la segona meitat del segle XVIII, entre 1750 i 1800.

Un informe oficial, adreçat al rei l'any 1774, li feia avinent que els catalans *...adelantan incesantemente la agricultura abriendo los terrenos que parecen más eriales y hasta los montes más escabrosos...rompiendo por esto tantos montes y haciendo con suelo y arte que produzcan trigo las peñas...da mucho gusto ver crecer las plantas en lo vivo de las peñas, tal es el genio de los catalanes* .(24)

Quedava clar que l'agricultura catalana era diferent,

Todos saben que el Principado de Catalunya no es de los más favorecidos por la naturaleza...por el contrario es corto y poco fértil su suelo. Con todo este, al parecer estorvo, para su felicidad, es la mejor y más rica porción de la Península, y también la más instruida, la que mejor asiste al pasajero y es donde reina más decoro y buen gusto, pues en artes, comercio, agricultura y ciencias pueden servir de ejemplo a toda España. No se duda que en tributos paga más que cualquier otra provincia, su territorio es áspero, montañoso, seco y poco fructífero y las gracias y privilegios no afilan el estímulo y, con todo, por un genio constante de aplicación, amor al trabajo y a la industria, ladeada de ganancias, es la parte más rica de España. ¿Y en que consiste su felicidad?. En que se mueven los brazos y para pagar los tributos se le niegan vergonzosos feudos a la vanidad y al ocio .(25)

Aquesta visió del progrés català tal com diu Josep Fontana, era parcial. La predisposició pel treball de la pagesia catalana neixia o era impulsada pel fet que un sector de la pagesia més benestant, i fins i tot de la burgesia urbana, mitjançant mecanismes com els arrendaments dels drets senyorials, l'endeutament pagès i el comerç, forçaven la pagesia a intensificar el seu treball a la terra. A aquests sectors més dinàmics del camp català no els interessava tant la possessió de la terra com el fet de poder comerciar amb els seus fruits. Tot això, dins un context d'augment d'intercanvis comercials a l'interior de Catalunya, i d'aquesta amb la resta de la Península i amb les colònies americanes. Aquest moviment va ser apreciat per alguns membres il·lustrats per tal d'explicar la prosperitat catalana del segle XVIII:

En otras provincias està el dinero estancado en pocas manos, sin que apenas el menudo pueblo le conozca por su figura, pero en Cataluña es un humor que circula y se extiende por todos los miembros de su provincia, respecto de que serà muy raro el que haya que no deba su aplicación y industria, el modo de adquirirlo en màs o menos cantidad, según su estado y proporción se lo permitan

En definitiva, en el segle XVIII el pagès català va deixar de produir només per menjar directament ell i la seva família i va passar a produir per vendre. Això va provocar que hi hagués una esplèndida expansió agrícola, tant pel que fa a l'augment de la terra cultivada com en l'especialització i comercialització en algun tipus de conreu (olivera i vinya, sobretot) en determinades zones de Catalunya.

Els conreus .(26)

A les Terres de Lleida, la major part de la terra cultivada ho era de cereals, entre un 70 i 80%, principalment blat i ordi. La vinya venia a representar, aproximadament, entre un 10 i 20% .

En el cas de Maials, la situació no variava gaire. En l'Estima de 1738 d'un total de 26.464 lliures del valor de la terra conreada, li corresponien 2.446 lliures a la vinya, el fet que representava un 9,25%. En aquest any l'olivera era un conreu molt minoritari, només apareix una finca d'uns 5 jornals dedicada al conreu de l'olivera.

Els primers barons de Maials foren uns grans impulsors dels conreus de l'olivera

En l'Estima de 1784, quaranta sis anys després, la importància que tenia cadascun dels conreus era semblant. Del valor total de la terra conreada, 31.350 lliures, a la vinya li corresponia només el 6,5%, a l'olivera únicament s'hi dedicaven tres finques de poca extensió. La resta de la terra treballada era terra campà, és a dir, dedicada als cereals. La importància que l'Estima de 1738 dóna a l'olivera pot ser versemblant, però no ho és en l'Estima de 1784. En aquesta data el Baró de Maials ja havia fet plantar milers d'olivers en les seves terres, la major part dels quals deurien estar en plena producció. Un altre element que ens porta a creure que l'olivera l'any 1784 ja tenia un considerable pes econòmic a Maials, és el fet que l'any següent van decidir construir el molí d'oli. La major part de la pagesia, però, no tenia fàcil fer plantacions d'olivers, ja que això volia dir haver de fer unes fortes inversions (preparació del terreny, compra de plançons, i tenir improductiva la terra durant uns anys) És per això que només

acostumava ha haver-hi olivers intercalats entremig dels sembrats o en els llandars de les finques. El conreu sistemàtic i exclusiu d'olivers només podia estar en mans de la pagesia més adinerada o d'inversors forasters (com fou el cas de Procopi de Bassecourt)

La vinya estava, gairebé, tota concentrada a la partida de la Vall Major, on l'any 1738 hi havia 56 parcel·les de 47 propietaris diferents, una situació semblant a la de 1784 on hi continuava havent 56 parcel·les, repartides però, entre 53 propietaris. Aproximadament la meitat dels propietaris de terra de Maials tenien el seu tros de vinya, l'extensió del qual era d'aproximadament 5 jornals. La producció de vi era, sobretot, per al propi consum, i en alguna ocasió també podia servir per vendre'l, sobretot a d'altres famílies del poble. Les Estimes de 1738 i 1784 també ens donen informació sobre les partides del terme de Maials que tenien un major aprofitament agrícola,

Nom de la partida	Any 1738 Nombre de parcel·les	Valor en lliures	Any 1784 Nombre de parcel·les	Valor en lliures
Vall Major(*)	76	2.414	86	3.120
Les Travesseres	36	1.664	38	1.684
Les Eres	6	300	18 (**)	3.115
Les Plantades	13	1.310	13	1.212
Monsona	17	580	16	849
Nogués	17	1.290	10	860
La Llacuna	14	620	18	849
La Devesa	-	-	2	1.200
La Sària	16	491	21	1.220
Darrere lo mur	6	785	7	1.032
Les Alzinetes	11	630	14	731

(*) Inclou les partides de: Els Horts, Les Vinyes, Els Quarts, La Mitjana, La Mina i La Vall.

(**) Inclou 16 eres

Com es pot apreciar no hi ha canvis substancials. En general, però, hi ha un lleuger augment en el nombre de parcel·les i en el seu valor estimat, el qual és més notable a les partides de Les Eres, La Devesa i la Sària, on el terreny per cultivar guanyat als boscos i matolls fou considerable.

Les dades expressades només corresponen al terme de Maials, és de suposar que una expansió similar, fins i tot més important es va donar en les terres més properes a Maials dels termes de Seròs, Aitona i altres. En concret, l'any 1804 ja hi havia declarats quaranta quatre propietaris de Maials en el terme de Seròs i l'any 1777 en el terme d'Adar hi havia setze propietaris de Maials que tenien propietats, entre tots, de 192 jornals de terra .(27)

La propietat agrària

Segons un «Vecindario» del Corregiment de Lleida, que l'historiador lleidatà Enric Vicedo situa a l'any 1721 .(28), a Maials hi havia només 16 propietaris rurals i 6 jornalers. D'aquestes xifres tant baixes, causades pels desastres de la guerra de Successió a la Corona que va finalitzar el 1714, es va passar l'any 1738, segons l'Estima d'aquest any, a haver-hi 74 propietaris, un augment que correspondria a una tornada a la normalitat anterior a la guerra.

En l'Estima de 1784 hi figuren ja 112 propietaris, que significa un augment de més del 50% i que cal atribuir a un considerable creixement, en aquests anys, de la riquesa agrícola, basada en un augment de l'extensió de la superfície cultivada, de forma semblant com va succeir en molts pobles del Segrià i Les Garrigues .(29)

Detall, avui desaparegut, del molí de la Vall; fet construir per Joan Procopi de Bassecourt l'any 1806

Encara que el valor de les terres cultivades, segons les Estimes de 1738 i 1784 només hagués augmentat un 12 % entre les dues dates (frau fiscal?), la realitat d'un important increment en el nombre d'habitants mostra un fort creixement agrícola, el qual probablement es va produir en els secans del terme de Seròs i Aitona. Així ho sembla confirmar el comentari que l'any 1762 fa el representant del Marqués d'Aitona, que era senyor de Seròs,

Por quanto diferentes vecinos y moradores del lugar de Mayals, de tiempo a esta parte se han introducido a labrar tierra que era inculta en el término de la villa de Seròs...(30)

D'altra banda tenim la referència del Mont de Pietat de Maials (31) on hi ha la indicació del blat i ordi que es reparteix per sembrar entre el veïns del poble entre els anys 1762 i 1779. Es fa palès que hi va haver un progressiu augment de les quarteres de blat i ordi per sembrar i del nombre de pagesos inscrits en aquest Mont de Pietat, la qual cosa fa pensar, també, en un important creixement de la superfície dedicada al conreu dels cereals.

Mont de Pietat de Maials (1762-1779)

(Quarteres de llavor en dipòsit)

Any	Blat	Ordi
1762	59 quarteres 3 quartans	43 quarteres 2 quartans
1771	113 « -	88 « 8 «
1779	251 « 7 «	197 « 3 «

L'any 1762 hi havia 76 pagesos inscrits en el Mont de Pietat de Maials, i l'any 1779 n'hi havia 98.

En conjunt i per les dades de què disposem es podria dir que a Maials i al llarg de la segona meitat del segle XVIII hi ha un important procés de creixement de la població, dels propietaris agrícoles i de la superfície de terra cultivada. Aquest augment seria general en tot el terme de Maials, però especialment intens en el terme de Seròs.

Aquesta expansió agrícola afectà la forma en què estava distribuïda la propietat de la terra.

Estructura de la propietat agrícola en el terme de Maials

<i>Any 1738 (32)</i> <i>Cotització</i>	<i>Nombre de propietaris %</i>		<i>Estimació del valor (lliures) %</i>	
Petita propietat				
0-50 lliures	16	21,5	517	2
51-75 «	4	5,5	275	1
Mitjana propietat				
76-125 lliures	8	11	834	3,2
125-250 «	12	16	2.299	8,7
Gran propietat				
250-500 lliures	17	23	5.847	22,1
Més de 500 «	17	23	16.692	63
TOTAL	74	100	26.464	100

<i>Any 1784</i> <i>Cotització</i>	<i>Nombre de propietaris %</i>		<i>Estimació del valor (lliures) %</i>	
Petita propietat				
0-50 lliures	25	22,3	677	2,1
51-75 «	15	13,4	964	3
Mitjana propietat				
76-125 lliures	15	13,4	1.442	4,5
126-250 «	25	22,3	4.394	13,8
Gran propietat				
251-500 lliures	15	13,4	5.478	17,1
Més de 500 «	17	15,2	19.050	59,5
TOTAL	112	100	32.005	100

Entre 1738 i 1784 hi va haver algunes variacions en l'estructura de la propietat agrària a Maials, encara que substancialment es va mantenir al llarg d'aquests anys.

La petita pagesia (aproximadament menys de 9 jornals de terra en propietat) tot sovint havia de fer de jornalier per guanyar-se la vida. Aquesta pagesia passà de representar el 27% l'any 1738 al 35,7% l'any 1784. El percentatge de terra treballada passà del 3% al 5,1% en els mateixos anys.

Pel que fa a la mitja pagesia (propietaris de terres entre 9 i 30 jornals) ocasionalment treballaria per un altre i probablement en algunes ocasions necessitaria contractar algun jornalier (pel segar, etc.) Aquests representaven l'any 1738 el 27% del total dels propietaris i l'any 1784 representaven el 35,7%, casualment els mateixos percentatges que el sector de petita pagesia. La proporció de terra que ocupaven era l' 11,9% l'any 1738 i el 18,3% l'any 1784.

Finalment, els pagesos benestants (més de 30 jornals de propietat) eren els que podien viure de la seva terra i, de forma ocasional o permanent, necessitaven jornaliers per les tasques agrícoles. L'any 1738 eren el 46% del conjunt de propietaris i l'any 1784 només el 28,6%. Pel que fa a la terra cultivada que ocupaven, en aquest període de 46 anys va passar proporcionalment del 85,1% al 76,6% .

Com a conclusió es pot dir que entre 1738 i 1784 a Maials hi va haver un grup important de pagesia benestant (unes vint famílies aproximadament), que va ser hegemònic al llarg d'aquells anys, ja que continuaven posseint, ells sols, la major part de la terra. Es va produir l'aparició de nous propietaris, però es van concentrar en els sectors de petita i mitjana pagesia, la qual cosa va fer que s'aguditzés la desigualtat en la propietat agrícola.

Els principals propietaris, amb indicació del carrer on vivien i del valor de la seva propietat agrària, eren els següents:

Any 1738

Caietà Teixidó	Major	1.814 lliures
Anton Carreres	Major	1.530 «
Pere Joan Jové	Vilaclosa	1.525 «
Josep Cisteré	Plaça	1.342 «
Jacint Miarnau	Major	1.140 «

Any 1784

Senyor Baró	Costat del Castell	2.780 lliures
Francesc Teixidó	Major	2.032 «
Josep Jové Miarnau	Major	1.865 «
Andreu Segura	Costat de la Muralla	1.318 «
Josep Carreres	Església Nova	1.213 «
Vda. Teresa Pons	Vilaclosa	1.200 «
Pere Joan Jové	Vilaclosa	1.119 «
Josep Ballesté	La Palla	1.185 «

Els rendiments de l'agricultura i ingressos complementaris

No tenim cap notícia de Maials dels rendiments que es treien del blat, el conreu més important, però, segurament eren baixos. Enric Vicedo ho ha estudiat en diferents pobles de les Terres de Lleida (33) i ens mostra que la productivitat era semblant a la d'Espanya. Per cada jornal de terra se'n podien treure entre quatre quarteres i mitja i cinc quarteres i mitja. Si es considera que en cada jornal s'hi sembraven unes dues quarteres de llavor, els rendiments estaven entre dos i mig per una i tres per una en la relació collita/llavor. En les zones d'agricultura més avançada i en condicions òptimes es podia arribar a una relació de cinc a una. Aquests rendiments no van variar gaire al llarg de tot el segle XVIII.

Suposem, per exemple, un pagès que tingués 12 jornals de terra campa. En un any de collita normal

podia arribar a produir 18 quarteres de blat (s'utilitzava el sistema de guaret, és a dir es conreava la meitat de la terra, alternativament). A nivell monetari el benefici que en podia treure, segons els preus que hi havia en cada època, seria el següent:

Any	Preu mitjà d'una quartera de blat a Maials	Import collita
1752	3 lliures 8 sous	61 lliures 4 sous
1765	4 « 16 «	77 « 8 «
1775	5 « 14 «	102 « 12 «
1785	5 « 10 «	99 «
1801	7 « 6 «	131 « 8 «

El gra era el producte agrícola que Maials produïa de forma excedentària i, per tant, una part de la collita es podia vendre a fora, sobretot a Lleida i a Barcelona (via Tortosa) A la producció de gra s'hi afegia la producció d'oli dels oliveres que tenia a les espones o llindars de les finques i el vi que pugués treure d'algun altre tros de vinya. Tots dos productes eren, com s'ha dit anteriorment, destinats al consum de la pròpia família o a la venda a altres famílies del poble i de les localitats de la comarca.

També hi ha notícies sobre el conreu de mataluga.(34) En concret Blai Vilà, veí de Maials, la va vendre a un home de Torrent l'any 1805. Tres anys abans, Marià Carreres pagava el tribut de terratge pel conreu de la mataluga. El preu estava entre les 12 i 15 lliures el quintà.

Alguns veïns, com el propi Blai Vilà es dedicaven a la producció de cera i mel a començaments del segle XIX. El mateix 1801, aquest pagès, comprà a un tal Miquel Joan, d'Almatret, 18 arnes preparades per a posar-hi els aixams, al preu de 6 sous cadascuna.

La ramaderia també ocupava un lloc destacat en l'economia maialenca del segle XVIII. Els ramats de bestiar, ovelles i cabres, durant molts anys havien estat un complement econòmic important, ja que a part de subministrar el benefici de la venda de la carn, la pell i la llana, donaven els fems que era l'únic adob que es tenia aleshores per fertilitzar els camps de cereals. Desconeixem el nombre de caps de bestiar que hi hagué al llarg de la segona meitat del segle XVIII, però degueren ser nombrosos. Gairebé totes les cases riques del poble tenien el seu ramat i els seus propis pastors. També tenim notícies de prop d'una vintena de corrals de bestiar, majoritàriament situats al carrer El Vall, fora de les muralles.

També la ramaderia transhumant, que baixava a l'hivern a pasturar a les terres comunals de Maials, degué ser una font important d'ingressos per a la hisenda municipal.

Però amb l'expansió agrícola i l'augment de terres de conreu hi hagué una considerable reducció de les terres de pastura. A més, una part d'aquestes noves finques es van plantar d'olivers i vinya, les quals no necessitaven tants fems.

Com a conseqüència, a partir de l'últim terç del segle XVIII s'entrà en una època de conflictes entre ramaders i pagesos. Els primers ja no tenien tota la terra que volien per pasturar, al contrari, cada cop era més difícil trobar pastures adients per al bestiar; els segons es queixaven, tot sovint, que els ramats rosegaven els olivers tendres, recient plantats.

En una època com aquella quan l'agricultura era tan poc productiva i les condicions econòmiques de la major part de la pagesia eren tant dures, tot el que es podia es feia a casa. Gairebé totes les famílies tenien el seu corral darrera la casa, allí hi tenien el seu porc, les seves gallines, etc.. Aquella era, amb poques excepcions, hi l'única carn que podien menjar al llarg de l'any i només en dies assenyalats.

També hi havia uns quants horts o vergers, situats prop del Camí de les Eres (ara carrer de Sant Sebastià), camí de la Bassa Bona, i abans de la construcció de l'Església Nova, al Pla de la Bassella. Aquests horts, més d'una dotzena, subministraven les verdures i hortalisses de tot el poble.

També, el bosc jugava un paper important en l'economia domèstica dels maialencs. La cacera i els paranyes d'animals, en ocasions, podia ser una forma d'aconseguir menjar una mica de carn. Però, el més important del bosc, en una època en què els conreus més importants eren de cereals, era el trobar-hi llenya. Com els boscos, igual que les pastures, cada cop es van anar reduint més i, al contrari, el nombre d'habitants del poble creixia, es va anar fent cada dia més difícil trobar llenya. Així aparegué una font de conflictes entre el Comú dels veïns i els barons de Maials pel dret d'allenyar o no en el boscos de la seva propietat, com ara la Devesa i el Mas d'en Nogués.

Tot sovint s'ha parlat de la segona meitat del segle XVIII com uns anys de prosperitat agrícola a Catalunya i més en concret a Les Garrigues i al Segrià. Sense posar en qüestió aquesta afirmació, certa en termes generals, cal afegir que les condicions de vida de la major part dels pagesos van continuar essent molt dures. Tot sovint el preu dels cereals no era prou rendible per al pagès, altres vegades, les sequeres deixaven els camps eixuts i infèrtils. (35)

Els jornalers i pagesos amb poca terra vivien sobretot dels jornals que es treien en les èpoques de collita. L'any 1756 el Baró de Maials pagava els jornalers per collir olives a 5 sous i 6 diners i a les dones a 3 sous i 9 diners.

A casa de Blai Vilà la sega durava uns vint dies del mes de juny. L'any 1803 s'hi emplearen 150 jornals que li van costar 111 lliures més «lo gasto». És a dir, que cada jornal d'home era d'uns 15 sous diaris. Així doncs els jornals entre 1756 i 1803 es van triplicar, seguint la mateixa proporció que l'augment del preu del blat.

Una aproximació al poder adquisitiu dels jornalers de començaments del segle XIX a Maials és la següent:

Any	Producte	Preu	Dies de treball per comprar-lo
1801	Un càntir de vi (30 litres)	1 lliura 2 sous	Un dia i mig
1803	Ferrar les potes d'una mula (un any)	2 « 15 «	Quatre dies
1804	Una aixada nova	4 «	Cinc dies i mig

Any	Producte	Preu	Dies de treball per comprar-lo
1806	Una quartera de de mongetes	15 sous	Un dia
1807	Una cotilla de dona (2a.mà)	2 lliures 5 «	Tres dies i mig
1808	Una camisa corrent de dona	2 « 12 «	Quatre dies

Les relacions entre els pagesos i els senyors de Maials

Originàriament, des dels anys de la repoblació cristiana, una bona part de la terra era del senyor feudal. Aquest la va anar cedint als pagesos mitjançant el tipus de contracte anomenat «emfitèutic», pel qual el pagès quedava com a «propietari útil» i el senyor com a «propietari directe». Això volia dir que el pagès podia treballar tota la seva vida, i també els seus successors, aquella terra cedida pel senyor, però a canvi havia de pagar un «cens» i altres tributs, en diners o en espècie, al senyor. A més si aquest era el senyor jurisdiccional, és a dir, tenia el senyoriu del poble, es reservava uns altres drets com ara el d'anomenar batlle, de fer justícia, el monopoli del molí, etc. que el pagès, en el contracte, s'obligava a acceptar.

Aquest contracte emfitèutic donava una gran seguretat i estabilitat al pagès en el seu treball a la terra, de fet la considerava la seva terra i així figurava en el cadastre (llibre on es registraven les propietats) Cal pensar que sense aquesta seguretat de posseir la terra no hagués estat possible l'expansió olivarera a Maials, ja que el pagès no hagués gosat fer la inversió de plantar oliveres si no hagués estat segur que després d'uns anys, quan aquests estessin en plena producció, la terra continuaria essent seva.

Un exemple, resumit, fou el següent:

El 6 d'octubre de 1757, Procopi de Bassecourt, Baró de Maials, cedia en contracte emfitèutic a Miquel Joan Sabater, pagès de Maials, una peça de terra de 14 jornals al Pou de la Sària. Miquel Joan Sabater, cada any, el 15 d'agost, havia de pagar una quartera de blat a Procopi de Bassecourt. En el cas que el pagès no cultivés la finca i no pagués en tres anys, el contracte quedaria nul. Miquel Joan Sabater acceptava que no podia tallar els roures que hi havia a la finca i es comprometia a pagar els drets de firma, de fadiga i del cinquantè.

Un conflicte d'interessos

A partir de la segona meitat del segle XVIII, amb el creixement de la població i de les collites, els senyors tenien la possibilitat de cobrar unes bones rendes i per això va augmentar el seu interès envers els seus senyorius. Però abans havien d'exigir el reconeixement d'alguns dels drets que històricament els corresponia i que amb el temps havien caigut en desús.

Al contrari, els pagesos volien eludir aquests pagaments a uns senyors feudals que gairebé no veien mai i que ja no complien la seva funció protectora de la comunitat pagesa.

Normalment, eren vistos només com a recaptadors d'impostos.

La resistència pagesa als drets feudals no va anar mai acompanyada de violència, ni fou motiu d'un trencament total dels lligams amb els senyors. Més aviat fou una lluita pacífica i sorda que prenia la forma de frau, declarant menys collita de la que realment obtenien i per tant pagant menys tributs, ampliant les finques a costa dels boscos sense dir res, o simplement, fent oblit de les obligacions que tenien amb els senyors. Altres vegades, la forma de lluitar contra els senyors, i aquests contra els pagesos, era posant plets legals a la justícia per qualsevol motiu de desacord, aquests plets eren llargs i costosos econòmicament, en aquestes ocasions els pagesos de Maials estaven representats pel seu Ajuntament.

A continuació s'exposen alguns exemples:

L'any 1745 Bernat Martínez de Cabezón tenia concedit el dret d'utilitzar l'aigua subterrània de la Vall Major, que, a partir de la Granadella, passava per Llardecans i Maials. Aquesta aigua la feia sortir i servia per a regar les seves terres i fer rodar un molí de farina que hi havia a la mateixa vall, en el terme de Maials. En un pacte anterior (?) els veïns de Maials havien adquirit l'obligació de netejar les sèquies i no podien fer ús de l'aigua. Aquest senyor va portar a judici la Reial Audiència de Barcelona al comú de tots tres pobles -La Granadella, Llardecans i Maials- perquè els pagesos, no tan sols no netejaven les sèquies, sino que utilitzaven l'aigua, deixant-ne tan poca que era insuficient per fer anar el molí. Els veïns varen ser condemnats a complir l'ordre sota pena de 200 lliures. (36)

L'any 1762, en un altre document esmentat anteriorment (37), el representant del Marquès d'Aitona observà que molts veïns del poble de Maials llauraven terra en el terme de Seròs que abans era erma i es queixava que *estandolas cultivando sin título de establecimiento de dicho Señor Marqués de Aytóna, señor alodial y campal de dicho término de Serós ...* i per solucionar el problema va decidir «... conceder un indulto general a todos los que labravan estas tierras, allanandose estos a tomar establecimiento de ellos, pagando por entrada una peseta de plata por cada jornal y los censos que tenían atrasados a razón de un sueldo por jornal en consideración a ser inaveriguable el tiempo desde que empezaron a labrar, por haber sido la introducción a pedazos cortos i en ocasiones diversas

Amb Procopi de Bassecourt, els pagesos del poble també tingueren forts conflictes. Tot just acabava d'ésser nomenat Baró de Maials, que els regidors i comú del poble es van negar a pagar-li alguns drets senyorials, entre ells la primícia i la quarta part del delme, els quals eren dels més importants econòmicament. Això va obligar el Baró a portar els veïns de Maials a judici. La sentència de la Reial Audiència del 19 de desembre de 1755 a Barcelona, va obligar als veïns del poble a pagar aquests drets al Baró. Els veïns van demanar una revisió de la causa el 20 de juny de 1756 on es va confirmar la primera sentència, és a dir, els veïns de Maials havien de pagar els drets senyorials al nou baró, a més de les despeses dels judicis, que van pujar 151 lliures. (38)

No hi havia res que fes empipar més els pagesos que el capbrear. Això era, bàsicament, una cerimònia en què els pagesos acceptaven, juraven reconèixer i complir els drets que el senyor tenia sobre ells i les seves propietats. Els capbreus s'acostumaven a fer després d'algun conflicte entre pagesia i senyors en el qual s'havia arribat a un acord que calia formalitzar per les dues parts. També es feia cada vegada que, per herència o compra, hi havia un nou senyor.

L'any 1804, Andreu de Bassecourt, poc després d'ésser nomenat tercer Baró de Maials, va obligar a fer una capbreació en què exigia jurar i respectar els seus drets a tot el poble de Maials. Els veïns van jurar per boca dels seus representants. En primer lloc el batlle Tomàs Jové Inglés i els regidors Josep Ballesté Jové, Francesc Aresté i el sindic Josep Miarnau Alberich; en segon lloc els «perhoms» Josep Jové Miarnau, Josep Segura Piñol, Francesc Triquell Farré, Pere Joan Jové Sunyer, Miquel Pons Escalé i Josep Carreres Teixidó.

A Blai Vilà, veí de Maials, li van dir que havia d'anar a capbrear i que havia de pagar un cens. Ell es quedà molt parat i comentà que mai no havia sentit parlar d'això de pagar un cens d'una fogassa i una gallina. Deprés Blai Vilà va fer la següent reflexió:

...se sospita o dubte que lo Senyó en tems immemorial cuidava de la administracio de la Justicia, de posehí lo castell y moralles, de tanca y obrí los portals y que per aso lo mateix Senyó acostumava posà substitut y que lo Rey Nostre Senyó va priva aquesta administració y que despres los particulars pensan que lo Senyó ere amo de les moralles los devia obliga a paga los sensos y fogatje per dexarlos obri portes en les mateixes moralles y que lo fogatje devia se per lo mantenimen de la llenya de aquell substitut y avense abolit les moralles tambe devrien ser abolits los sensos

Era evident que els pagesos ja no entenien per què havien de continuar pagant uns censos als senyors feudals.

Molt simbòlica fou la presa de possessió dels seus drets que va fer Andreu de Bassecourt, el mateix any 1804. Acompanyat d'un notari i d'una comitiva de testimonis, anava visitant cadascuna de les seves propietats. En les finques entrava dins, agafava un puny de terra i el tirava enlaire, quan es tractava d'un edifici -casa, corral o molí- agafava una clau, obria la porta, traspassava el lllindar i després d'una estona tornava a sortir. D'aquesta manera el notari i els testimonis confirmaven que aquelles propietats li pertanyien. (39) Aquest cerimonial, que pot semblar absurd, tenia la seva raó de ser en el fet que els senyors gairebé mai no eren al poble i ningú els coneixia, i per això havien de recordar, públicament, que ells eren els amos i senyors. Aquest recordatori, encara era més important en uns anys que la pagesia cada cop era menys submissa a la voluntat dels senyors.

El cas del Mas d'en Nogués

Un dels punts més conflictius entre els veïns i el Baró de Maials fou respecte als drets sobre el Mas d'en Nogués. Aquest conflicte va durar prop de deu anys (1770-1779) i la protagonista fou Catalina Inés de Bassecourt, vídua d'en Procopi de Bassecourt, mort l'any 1765. Aquesta senyora va ordenar fer pregons per tot el poble de Maials, prohibint als veïns de pasturar ramats de bestiar i allenyar en tota la partida del Mas d'en Nogués, ella argumentava que era d'una jurisdicció diferent de la poble de Maials, és a dir, que era un altre terme i per això els veïns de Maials no hi tenien cap dret.

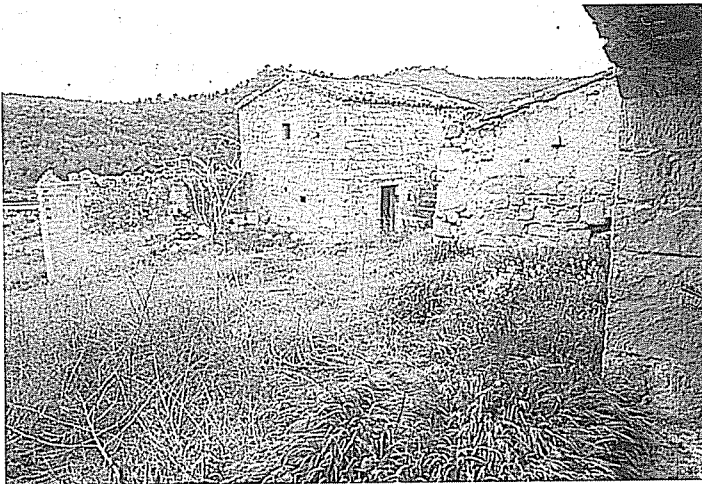
Immediatament, es van reunir els regidors i «perhoms» de Maials i van decidir defensar la utilització que des de temps immemorial es feia de totes les herbes, llenyes i arbres del Mas d'En Nogués, considerant-les terres comunals. (40) Qui va portar la defensa dels veïns de Maials als tribunals fou el procurador Josep Font, i els arguments que va utilitzar van ser els següents:

1r Ningú no podia testimoniar que el Mas d'en Nogués fos part separada del terme de Maials.

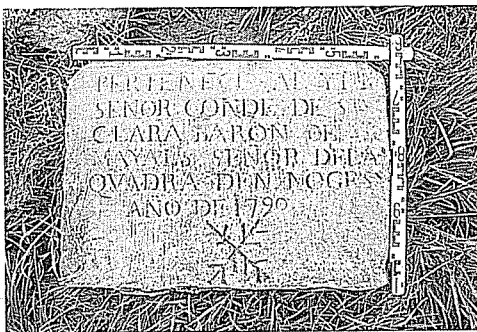
2n La jurisdicció sobre el Mas d'en Nogués era la mateixa que sobre la resta del terme de Maials. Això ho havien de provar els antics batlles i justícies de Maials.

3r Des de sempre els pastors de Maials havien pasturat en la partida del Mas d'en Nogués, excepte en aquelles parts conreades amb més de deu arbres per cada jornal de terra i en les finques de vinya, des del mes de març fins després de la verema.

4rt Des de sempre els particulars de Maials havien fet llenya i tallat arbres en el Mas d'en Nogués, sempre que els arbres no haguessin estat fruiters i haguessin estat a una distància inferior de 60 passos, o d'un tret de pedra de vuit unces, en circumferència de la terra cultivada.

El Mas d'en Nogués en l'actualitat

Detall

Els veïns de Maials comparaven la seva situació amb la dels de La Granadella i Sarroca, on tothom podia allenyar i pasturar en les terres jurisdiccionals dels senyors del poble. Però el que més els molestava era el fet que molts veïns del poble de Llardecans per anar a les finques de les que eren mitgers en el Mas d'en Nogués, sí que podien allenyar i tallar arbres, mentre que als veïns de Maials se'ls prohibia. Això causà molta indignació i fou motiu de greuges i conflictes entre tots dos pobles.

Aquest plet sembla que fou guanyat per la Baronesa, i encara que es va demanar la revisió de la sentència diverses vegades, aquesta mai no va ser favorable al poble de Maials.

En aquells anys, a causa de l'expansió agrícola i el creixement de la població cada cop era més difícil trobar terres de pastura i llocs d'on poder treure llenya, i el fet de no poder utilitzar el Mas d'en Nogués fou un cop baix per a l'economia del poble en general i per a molts maialencs en particular.

Mentre es tramitava aquest plet en va sortir un altre, també entre els regidors de Maials i la Baronesa, sobre una finca anomenada el «Comellar de l'Espartell» .(41) Els primers sempre l'havien considerat com a terra del Comú de Maials i per això creien que podien demanar el dret de terratge a aquell a qui li cedien. La Baronesa deia que aquella finca pertanyia al Mas d'en Nogués i per tant era ella qui devia cobrar els drets. En aquesta ocasió fou la Baronesa qui portà a plet judicial els regidors i comú de Maials, l'any 1773 i l'any següent va obtenir una sentència, altre cop, favorable, obligant a l'Ajuntament del poble a lliurar-li el dret de terratge sota pena de 500 lliures en cas d'incompliment.

Com es pot comprovar, els tribunals de la Reial Audiència de Barcelona tenien una certa tendència a afavorir als nobles amb els seus plets amb el poble, i encara més, si aquests nobles pertanyien a la nissaga dels que van acompanyar i dirigir les tropes borbòniques en entrar a Catalunya, en ocasió de la Guerra de Successió, finalitzada l'any 1714.

Aquesta finca del «Comellar de l'Espartell» l'any 1788 fou motiu d'un altre conflicte entre el Baró de Maials, Joan de Bassecourt, d'una banda i de l'altra el rector de Maials i el Capítol de la Catedral de Tortosa.

Com ja s'ha dit anteriorment, 2/4 parts del delme de Maials (una part de cada dotze de tots els grans collits en el terme de Maials) corresponien al rector del poble, i 1/4 part al Capítol de la Catedral de Tortosa, aquests, tornant a revisar la sentència sobre el «Comellar de l'Espartell» van demanar la part del delme que els corresponia d'aquesta finca, que ja tenia més de 30 jornals, ja que consideraven, com abans ho havien fet els regidors del poble, que aquesta pertanyia a la jurisdicció del terme de Maials. Naturalment, el Baró de Maials defensava que la finca en qüestió era part del Mas d'en Nogués i per tant estava exempta de pagar el delme al rector de Maials i al Capítol de la Catedral de Tortosa.

Aquesta vegada, el Baró de Maials va tenir un rival molt més poderós que l'Ajuntament del poble, amb prou poder econòmic com per fer durar el plet el temps que convingués i amb prou influència política i social per fer decantar la justícia al seu favor. És per això, probablement, que Joan de Bassecourt acceptà un acord el febrer de 1788 pel qual cedia a la rectoria de Maials tots els drets de la finca del «Comellar de l'Espartell» .(42)

Es disposa de les cartes de pagament que van pagar els barons de Maials per la defensa dels seus interessos en aquests dos plets. (43) Pel conflicte pel dret de pastura i allenyar al Mas d'en Nogués la Baronessa va pagar al notari de Barcelona Salvador Puig la quantitat de 508 lliures.

En el cas del «Comellar de l'Espartell, Joan de Bassecourt va pagar al procurador de Tortosa Josep Custodio 514 lliures, a l'advocat de Tarragona Fausto Calvet li pagà 117 lliures, i al magistrat Geroni Ardevol de Barcelona li féu entrega de 314 lliures.

En definitiva, un dineral (més del que podia guanyar un pagès mitjà amb deu anys) que no compensava els beneficis directes que en podien treure de les finques en litigi durant molts anys. Era més una qüestió de principis, d'evitar l'erosió i pèrdua de drets senyorials que la persistent actitud de la pagesia anava provocant.

El cas dels parellers d'Adar

En el segle XVIII el despoblat Adar estava sota la jurisdicció de la Comanda de Torres de Segre de l'Ordre de l'Hospital amb els termes de Carratalà, Gebut i Utxesa.

A partir de 1760 els representants de la Comanda de Torres de Segre van realitzar un seguit d'abusos contra els parellers (pagesos amb el domini útil sobre algunes finques del terme d'Adar), desposseïnt-los de les terres que treballaven des de temps immemorial. El representant del comanador de Torres argumentava que els pagesos no havien treballat les terres segons les pràctiques del bon pagès, és a dir, que tenien les seves finques sense produir, per aquest motiu donà permís a altres pagesos perquè les treballassin, però aquesta vegada arrendant-los la terra només per a tres anys. Els antics parellers de Maials i de Llardecans el 27 d'abril de 1765 van iniciar un plet contra el Comanador de Torres en un intent de tornar a recuperar les terres. L'argument defensat per la Comanda de Torres era que en la carta de població de 1314 els parellers només tenien el dret i l'obligació de treballar les terres que els corresponien i si no ho feien, la Comanda podia concedir-les a qui vulgués , sense cap tipus de consentiment dels parellers. Naturalment, els pagesos al·legaven que les terres les estaven conreant i per tant els pagesos nouvinguts les havien d'abandonar. (44) L'any 1773 el corregidor de Lleida, davant la petició dels «parellers», ordenà reintegrar la terra als pagesos. Així doncs, els nous pagesos posats pel comanador de Torres de Segre havien de deixar les terres i a més havien de donar als antics pagesos el valor de les llavors i de les despeses de cultiu. (45)

Amb aquesta sentència, però, no devien acabar els problemes, perquè el 17 de desembre de 1776 es va signar una concòrdia entre els parellers d'Adar (pagesos de Maials i Llardecans) amb la Comanda de Torres. Els acords a què van arribar van quedar reflectits en el capbreu d'Adar de l'any 1777. (46)

En representació dels setze parellers de Maials s'hi presentaren:

Josep Carreres, Josep Florensa, Jacint Sisteré, Andreu Segura, Josep Jové, Isidre Miarnau, Pere Joan Jové, Pere Florensa, Josep Triquell, Pere Joan Aresté, Francesc Teixidó i Gabriel Florensa.

Els acords que els pagesos van acceptar complir foren els següents:

1r Les herbes eren totes del comanador, però els parellers tenien el dret d'herbejar amb el seu bestiar (només el que els era propi), caçar, allenyar, tallar bigues i fer guix, excepte en el vedat del comanador.

2n D'una part de les terres (especificat en el document original), els parellers havien de pagar el «vuitè» del delme, és a dir, de cada nou parts de fruits, vuit per al pagès i una per al comanador. En les altres terres d'Adar, el pagesos en pagarien de cada tretze parts, dues al comanador.

3r De quístia, entre tots els pagesos que treballaven el terme d'Adar, pagarien cada any 15 lliures.

4rt Havien de pagar de llúisme el «cinquantè» (una part de cada cinquanta) en el cas de venda o traspàs dels drets de conrear la terra.

5é. Es reconeixia la propietat útil dels pagesos a perpetuïtat i el domini alodial i directe del comanador.

6è Pel que fa als llandars d'algunes finques que eren de domini directe del comanador i no estaven cedides als pagesos, com la partida de «Lo Diumenge» de 150 jornals o la Devesa de 210 jornals, s'especificaven els límits (detallat en el document original) i s'acordava posar-hi fites per tal d'evitar, en l'esdevenidor, els problemes que hi va haver en el passat.

7è El comanador acceptava, sempre que es presentessin documents que ho acreditessin, que les terres de la partida dels Farraginals (camí d'Adar a Aitona) eren franques o lliures de drets, és a dir, que no pagaven cap tribut.

Sembla que a partir d'aquests acords no hi hagué cap més problema per als pagesos de Maials que treballaven terres en el terme d'Adar. La Comanda de Torres de Segre va continuar tenint altres conflictes a Utxesa, als Emprius, etc. que van durar fins ben entrat el segle XIX.

La societat maialenca del set-cents

La pagesia

Encara que no s'ha trobat cap document que faci referència explícita a la vida quotidiana de la pagesia de Maials, tal com la vivien i la percebien ells mateixos, sí que n'hi ha en altres contrades de les Terres de Ponent i que poden servir per fer una aproximació a les vivències i problemes de la pagesia de Maials durant la segona meitat del segle XVIII.

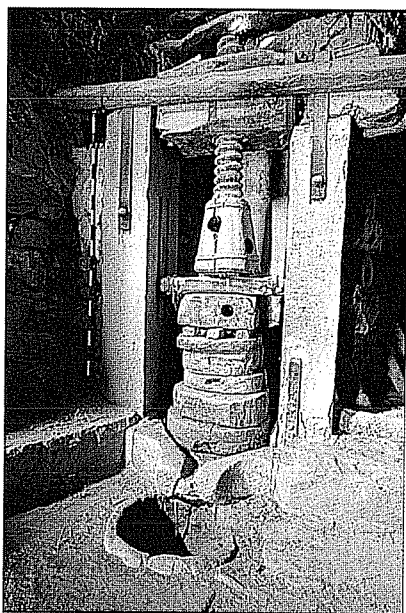
En primer lloc, quan es parla de pagesia de forma genèrica, s'amaga una realitat més complexa: no tots el que tenien terra eren iguals. Com deia un romanç popular d'una *pobra cega, filla d'un pagès* (47) de pagesos n'hi havia de dues qualitats, uns que treballaven amb l'aixada per guanyar-se la subsistència i *ab la seva esquena se mantenen los senyors* i els altres que també tenen terra però més que cavar es dediquen a fer comerç dels fruits, a aquests *l'aixada de plata, no'ls pesa res*. En definitiva, la més clara i antiga diferenciació, els pobres i els rics.

Els pagesos rics, moltes vegades, a més de la terra es dedicaven al comerç comprant el gra als pagesos pobres de la vila i venent-lo fora de la comarca. Eren els qui deixaven diners a compte de futures collites i, en algunes ocasions, arrendaven els drets senyorials.

Sobre els pagesos pobres, el romanç de la *pobra cega, filla d'un pagès*, explica que els camperols no tasten la carn si no és en el temps de les feines més dures de l'estiu *No gusten la carn fins al segà, cuan ya, de cansats, ni profit vos fa. Fars de treballa i mitjs cuyts de sol, vos portan l'escudella de arrós y fasols, vos postreu a terra mig ajenollats com ja la suhó vos cau sobre els plats.*

Quan volien celebrar algún esdeveniment important i celebrar-ho, feien tot el possible per menjar pa blanc, perquè el que normalment menjaven a la farina de blat s'hi barrejava la d'ordi o sègol (mestall ordiós o segalós), llavors les dones i la canalla aprofitaven per anar a espigolar els grans que podien trobar-se en els rostolls.

Per a la pagesia més pobre, perquè qualsevol alteració negativa de les collites o dels preus, feia trontollar el dèbil fil de la seva subsistència. Tal com comentava un document pastoral d'aquells anys (48) *moltes vegades succeïx que lo preu que los compradors i venedors solen posar (als cereals) se funda més en la necessitat dels que venen y en la tirania codiciosa dels que compren, que en les circunstancias que fan apreciables les tals coses. Açó succeïx ab los pobres desauciats llauradors (...) Troban-ce est gremi tant faltat de medis, y més en estos miserables temps, y necessitan per a socorrer-se de buscar y manllevar (...) y no tenint per a pagar estes manlleutes, com també la real contribució si no és ab los fruits que cullin, carregan sobre ells al temps de la collita infinits acreadors ab pronta execucions, de que neix que estos pobres, no poden-se aliviar de altre modo se veuen necessitats a posar preu a sos fruits, no segons lo que valen, sino de la manera que volen los acreadors, menospreciant los suors y fatiges que'ls costan. Y així lo blat, que de pagar donen a 19 ó 20 rals, lo van després a buscar a aquells matexos a 30 ó rals, en lo que còmpren y venen la necessitat de estos miserables.*

Premsa de vi de Casa Nofre

D'aquesta manera, la diferència entre la pagesia ja no estava, només, en l'extensió de les propietats agrícoles de cadascú. La desigualtat es veia augmentada per l'apropiació que se li feia a la petita pagesia d'una part de la seva renda mitjançant un comerç en condicions desiguals i pel crèdit i els interessos que havien de pagar als pagesos benestants que feien de prestamistes.

L'endeutament pagès era una de les càrregues més feixugues de la petita pagesia. A mitjan del segle XVIII, l'empenta a l'agricultura que caracteritzà la seva economia la resta del segle, en el poble no hi havia prou riquesa com perquè hi hagués la necessària acumulació d'excedents o capital en algunes

mans, que permetés als pagesos més benestants exercir la funció de prestamistes o fiadors de quantitats importants; funció, de vegades, necessària per a fer noves inversions en una agricultura en plena fase d'expansió. Per això, els pagesos de Maials, alguns cops, anaven fora del poble a demanar crèdit. Tenim els exemples següents:

Gabriel Florensa, l'any 1761, va comprar una casa sobre la qual li reclamaven un censal (hipoteca) pendent a favor d'un tal Aguiló de Barcelona.

El mateix li passà a Caietà Teixidó amb una altra casa al carrer Major, que tenia un censal a favor del Prior de Flix.

L'any 1778 Isidre Florensa pagà un censal que tenia fet a favor del rector de Llardecans.

També el rector de Maials, com molts altres que tenien importants ingressos econòmics, es va dedicar al negoci de deixar diners. En concret el rector Pasqual Montull, l'any 1745 deixava als regidors del poble 28 lliures, i l'any 1747, feia un préstec a Pau Pinyol d'Ascó de 190 lliures. En el seu testament l'any 1755, assenyala que entre 39 persones de dins i fora de Maials li deuen més de 380 lliures, i que han de cobrar els seus hereus. (49)

Més endavant, quan l'expansió agrícola va permetre l'enriquiment d'algunes famílies del poble, aquestes van estar en condicions d'actuar de prestamistes i, per tant, d'apropiar-se de part dels fruits del treball dels pagesos. Consolidant, d'aquesta manera, en el poble, les diferències entre pagesos pobres i rics.

Tenim el testimoni que ens va deixar Blai Vilà, el qual anotava en una llibreta els diners que deixava als seus veïns, i en alguna ocasió els que ell demanava. Al llarg de l'any 1802 va fer vint-i-tres préstecs a altres tants pagesos del poble, unes vegades en gra i altres en diners, en la majoria dels casos eren a tornar a l'estiu «pel segar». Entre els motius que van dur aquests pagesos a manllevar diners a Blai Vilà hi figuren alguns com el de pagar la contribució, per menjar, per anar a buscar feina, per malaltia, etc.

L'any 1804 el mateix pagès consta que estava empenyat amb Josep Ballesté Jové. En els anys següents Francesc Teixidó i Josep Segura Piñol, tots ells de les famílies més riques del poble, li van deixar diners a Blai Vilà en ocasió de complimentar la dot matrimonial de la seva filla.

L'organització municipal

Els canvis que es van produir a Catalunya arran de la desfeta de 1714 potser on es van fer notar, més fou en tot el sistema d'organització política, administrativa i judicial que van imposar les noves autoritats borbòniques.

Van fer desaparèixer les Corts catalanes i la Generalitat, que foren substituïdes per una «Real Audiència» que presidia un capità general en representació directa del rei. La «Real Audiència» tenia al mateix temps, la missió de governar a Catalunya i la de fer d'òrgan judicial.

Les vegueries i el veguers, tradicionals en la divisió territorial de Catalunya, foren substituïts pels «corregimientos» i els corregidors. La major part dels càrrecs de certa importància estaven ocupats per gent d'origen castellà o, almenys, de provada fidelitat a la monarquia borbònica.

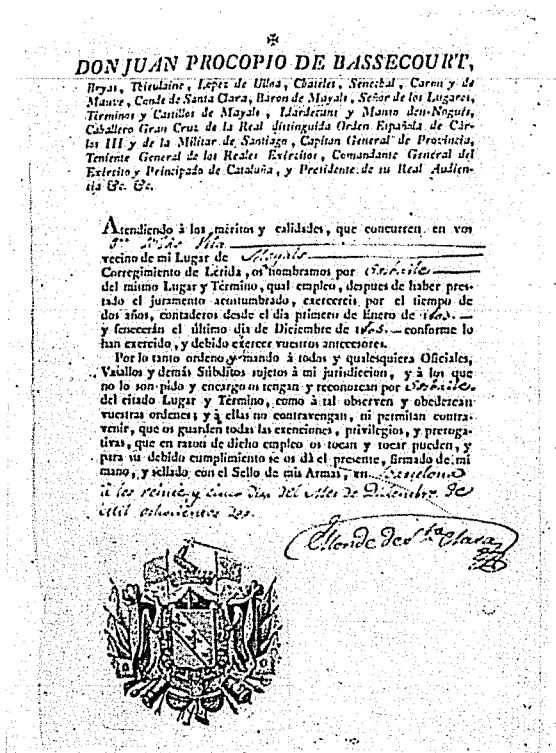
Per sota d'aquests càrrecs estaven els Ajuntaments dels pobles, els quals a partir de 1715 també van sofrir importants transformacions. Es va suprimir el sistema insaculatori (elecció a sorts entre una terna de candidats) com a forma d'elecció anual de les autoritats municipals i es van eliminar els consells de

prohoms (a Maials en deïen «perhoms»), com a òrgans deliberadors i com a exponent d'una part de la realitat social i econòmica de cada població.

En les noves lleis els batlles, sempre sota les ordres del corregidor, els nomenaria el senyor de cada lloc i els regidors els escolliria la «Real Audiència» entre una terna presentada pels regidors que deixaven l'Ajuntament. Destacava el paper del «regidor decano» (era el de més edat i a Maials l'anomenaven regidor de «cano»), que era el que havia d'ordenar les reunions i era sempre el primer en votar, i en fer-se les votacions en veu alta, aquesta prerrogativa li donava un cert poder de coacció.

En general, a tot Catalunya, la població no es va sentir representada per les seves noves autoritats municipals, partidàries dels Borbons. Aquesta situació va empitjorar quan, per una ordre de Felip V, s'aplicava la venalitat als càrrecs municipals, és a dir, que es podien comprar amb diners i a perpetuïtat els càrrecs de batlle i de regidors. Això donà peu a tota classe d'arbitrarietats i abusos d'aquells que havien comprat els càrrecs per a fer negoci. Fou tal el malestar que va crear, que el propi rei va haver de retirar la compra de càrrecs.

Al mateix temps, l'any 1745, es va restituir el consell de prohoms dins la tradició catalana de govern municipal i l'any 1760 es va crear la figura del síndic o «regidor del comú». Aquest càrrec tenia la missió de vetllar pels interessos de la població davant el possible mal govern dels Ajuntaments, als quals podia demanar comptes de les seves actuacions.

Nomenament de Batlle de Maials a Blai Vila, feta pel segon Baró de Maials i Comte de Santa Clara

Que els Ajuntaments representaven els interessos dels més rics de cada poble ens ho fa pensar el fet que els propietaris més importants de Maials, o algú de la seva família, van ocupar els càrrecs municipals gairebé en exclusiva en el període de 1762 a 1777 (vegeu apèndix) Aquest interès per ocupar posicions dins la corporació municipal es pot explicar pels possibles avantatges que tenia per a ells, ja que cal tenir present que l'Ajuntament feia el repartiment entre els veïns del poble de l'impost del cadastre, que el poble globalment tenia assignat cada any i una bona posició dins l'Ajuntament podia ajudar a pagar menys diners. També podia facilitar la compra de terrenys comunals, així com tenir preferències en els arrendaments d'herbes.

Sobre l'organització i tasques encomanades a l'Ajuntament de Maials en aquells anys, en tenim notícies gràcies a la documentació que ens ha arribat de Blai Vilà. Aquest senyor, veí de Maials, però nascut a Almatret, fou regidor els anys 1773-74 i 1783-84, sots-batlle els anys 1803-04 i fou el batlle de Maials els difícils anys 1807 i 1808. Blai Vilà es va casar amb la filla de Gabriel Florensa, l'apotecari del poble, que també fou regidor els anys 1765-66, 1775-76 i 1785-86.

L'Ajuntament obtenia els seus ingressos, bàsicament, del cobrament del dret de terratge de les terres comunals que tenia cedides per conreu a alguns pagesos particulars i de l'arrendament de les herbes per pastures, també de les terres del comú.

Una altra font d'ingressos, encara que no tant important, era l'arrendament de les peses i mesures. A Maials, com a altres pobles, l'Ajuntament obligava que totes les vendes a l'engròs de productes agrícoles s'havien de pesar o medir en les bàscules municipals. L'Ajuntament garantia la fiabilitat de les peses i a canvi cobrava un percentatge del valor d'allò que es pesava o mesurava. Aquest servei, l'Ajuntament l'arrendava cada any en subhasta pública per un preu fixat que, el particular que se'l quedava, havia de fer efectiu en començar l'any. També hi havia l'arrendament del forn de pa de la vila, el qual seguia el mateix procediment.

Quan el conjunt de les despeses municipals era superior als ingressos, l'Ajuntament, després de consultar a la junta de «perhoms» del poble, acordava fer un repartiment veinal (en moneda o fruits) segons el nivell de riquesa de cada casa. Aquests tipus de repartiments eren, tot sovint, problemàtics. La gent es fixava en el que pagava cada veí, i si creia que se li feia un agravi comparatiu, manifestava la seva protesta. En èpoques de crisi econòmica podia haver-hi moltes protestes i ser realment fortes.

Les despeses de l'Ajuntament podien ser molt variades, en tenim notícia de les següents:

- Arranjar el forn de coure pa de la vila.
- Pagar al Pare Predicador a les festes majors.
- Arreglar la teulada de l'església nova.
- Pagar el «veredé» (el correu).
- Batre el blat de la vila (cobrat del terratge).

Les actuacions de l'Ajuntament, com hom es pot imaginar, anaven encaminades a defensar els interessos locals davant conflictes amb persones o entitats de fora.

L'any 1762 hi va haver un conflicte entre els Ajuntaments de Maials i Llardecans contra l'Ajuntament de Flix. Aquest últim estava fent els llindors del seu terme i, sense fer cas de les fites que des de temps immemorial estaven situades en el seu lloc, intentava ampliar les terres del seu terme, restant centenars de jornals de terra als termes de Maials i Llardecans. Naturalment, això implicava que els pagesos de Maials i Llardecans no podrien anar a herbejar o allenyar en aquestes terres. Es desconeix com va acabar aquest conflicte, encara que el més probable fou que les protestes dels regidors de Maials i Llardecans foren escoltades perquè no hi ha cap notícia que s'arribés a pletejar.

Una obra important, en el seu moment, fou la creació del «Mont de Pietat de Maials». Aquest organisme actuava com un pòsit de cereals, és a dir, a partir d'una quantitat de gra emmagatzemada, només amb la finalitat de servir de llavor, tots els pagesos de Maials podien anar a buscar el gra que els correspongués per a poder sembrar les seves terres. Després de la collita l'havien de tornar «augmentat», per cada quartera de gra havien de tornar una quartera i un quartà (una quartera = 12 quartans). D'aquesta manera s'aconseguia tenir sempre gra per sembrar i augmentar la quantitat emmagatzemada per a la propera collita.

La disponibilitat creixent de blat i ordi de llavor, en el seu moment, degué de servir d'estímul per

augmentar l'extensió de les terres cultivades que de fet es va produir, com hem vist, en aquests anys.

De tant en tant, es venia alguna quartera de blat o ordi per a pagar les despeses del pòsit com ara el lloguer de les sitges, el sou dels interventors o testimonis del repartiment del gra, etc. Els diners en moneda que s'obtenien d'aquestes vendes es guardaven a «l'armari de les tres claus».

El llibre del «Mont de Pietat de Maials» arriba fins l'any 1779, probablement desaparegué aquesta entitat durant la crisi econòmica de la comarca entre 1780 i 1790.

Com ja s'ha dit, Blai Vilà fou nomenat, pel Baró de Maials, batlle del poble el gener de 1807 fins al desembre de 1808. Blai Vilà es va prendre molt seriosament la seva responsabilitat i anotà en una llibreta totes aquelles qüestions que va haver de resoldre mentre ocupà el càrrec. La primera cosa que va fer va ser consultar a un assessor jurídic de Lleida, anomenat Anton Gomar, alguns aspectes de l'administració de justícia que devien de ser més dubtosos i que eren competència del batlle. N'exposem alguns exemples:

- *Si la persona citadora o instancia no compareix en lo verbal quina pena deu, aven faltat a la hora competentia?*

Resposta: Ferli pagar lo tems que a perdut lo sitat.

- *Si un no vol pagar la pena ben merescuda, com se li a de fer pagar?*

Resposta: Executarlo (embargar).

- *Quan se executa qui ha de assistir?*

Resposta: lo batlle, lescrivà i lo nunci.

- *Quines son les coses que no se poden pendre per pinyores?*

Resposta: Les alages de son ofici

- *Si lo nunci va a una casa per sita y no encuentre la persona que a de ser sitada , lo nunci o diu a altra persona de la casa la qual te hus de rao es valit o no la sitació?*

Resposta: Si.

L'Ajuntament dels primers anys del segle XIX ja tenia una certa organització burocràtica. Hi havia el nunci o agutzil del poble que cobrava a raó de 8 diners per cada crida que feia. Hi havia l'escrivà o secretari de l'Ajuntament, que l'any 1801 era un tal Josep Vitrià (o Bitrià). L'encarregat de cobrar els impostos i fer de dipositari dels diners municipals l'anomenaven el «clavari», que feia aquesta feina per 30 lliures l'any. Aquest senyor passava casa per casa a cobrar la contribució o cadastre i els repartiments que es feien per diversos motius.

Quan s'havia de «prear», és a dir, fer una avaluació abans de les collites per saber el que s'havia de pagar de delme o terratge (eren impostos de part de fruits), s'escollia una comissió de «perhoms» per fer-la. Aquests cobraven 7 sous i 6 diners (mig jornal) . També actuaven de testimonis en casos de litigi, com ara sobre els límits de les finques.

L'ensenyament

L'única notícia dels primers anys del segle XIX referent a l'ensenyament i escoles de Maials és de l'any 1801. Només indica que el mestre era Ramon Millan. Probablement la vivenda i el sou del mestre eren a càrrec de l'Ajuntament i l'escola no deuria superar la vintena de nois que hi assistien amb regularitat. S'ha de tenir en compte que a Lleida, en els mateixos anys, només hi havia dues escoles, on hi assistien 80 nois, i moltes altres poblacions catalanes, més grans que Maials, encara no en tenien, d'escola. El fet que Maials ja n'hi hagués, parla molt a favor del nivell de riquesa del poble en aquells anys i de l'interès

per la cultura dels maialencs.

A l'escola de Maials, com en d'altres d'arreu de Catalunya, s'ensenyaven només les «quatre regles» i les «primeres lletres» en català, a més de la religió. Les «quatre regles» s'aprenien amb els exercicis que posava el mestre. Per a l'ensenyament de les «primeres lletres» aprenien de memòria l'alfabet i després es passava a llegir el «Cató». La religió l'aprenien del catecisme amb un sistema de preguntes i respostes fixes que els nois s'havien d'aprendre memorísticament.

Tot això es refereix als nois, perquè les noies no hi anaven, a l'escola. Elles anaven a «costura» allí on hi havia un convent de monges i, de pas, aprenien de lletres. Una cançó popular d'aquells anys diu: *La mare de Deu quan era xiqueta anava a costura a aprendre de lletra.*

La higiene pública

Pel que fa a la sanitat la primera notícia que trobem és la recollida en un full a part de l'Estima de Maials de 1738.

En lo dia de 13 de juny de 1758, Jaume Aragonés, ciruja de Llardecans sobliga a assistir esta vila de Maials, de Llardecans en fora, obligantse a venir una vegada cada día y los diumenges a afaitar amb els mateixos pactes que Anton Malla, pagant li a raó de temps amprat.

Cinquanta anys després, l'any 1807, ja hi ha un metge fix al poble, Andreu Vidal, el qual cobrava per conducta, és a dir, que prestava serveis mèdics i cobrava una quantitat de cada família del poble a l'any per assistir-los.

Quan Blai Vilà dona testimoni dels problemes que va haver d'enfrontar quan fou alcalde els anys 1807 i 1808, un dels que més el preocupaven era la salubritat i higiene pública. L'aigua era un bé molt escàs en una terra en què les pluges són escasses i s'arroplegava en les basses. Prop de les muralles del poble hi havia la «bassella» on després es va construir l'església nova, més avall hi havia la Bassa Bovera (ara plaça de la Barceloneta) i la Bassa Major (ara la plaça davant de les escoles) i també ja existia la Bassa Bona, que encara no estava empedrada. La població bevia l'aigua dels pous i l'aigua de la Bassa Major es reservava per rentar i altres necessitats. A la resta de les basses hi podien abeurar els ramats de bestiar. Això no sempre es complia sobretot en situacions crítiques, com ara la de l'estiu de 1807.

El mes de juny un veí del poble acusà un altre que un «tocino» de la seva propietat s'havia rebolcat a la Bassa Major. El batlle, Blai Vilà el castigà a pagar una multa de 5 sous, com que no els va voler pagar el condemna a un dia d'arrest en el seu domicili.

Al mes de setembre un altre veí, Anton Aresté, era denunciat perquè un «tocino» seu també s'havia rebolcat a les aigües de la Bassa Major. El batlle el castigà amb 15 sous de multa (un dia de jornal) Com en els dies següents continuaven les denúncies de diversos veïns sobre les aigües de les basses, Blai Vilà ordenà fer el següent pregó:

Per ordre del senyor Batlle que ningú sigui gosat de deixar anar ningun tocino sol pel poble, en pena de 5 sous per quiscun tocino (50).

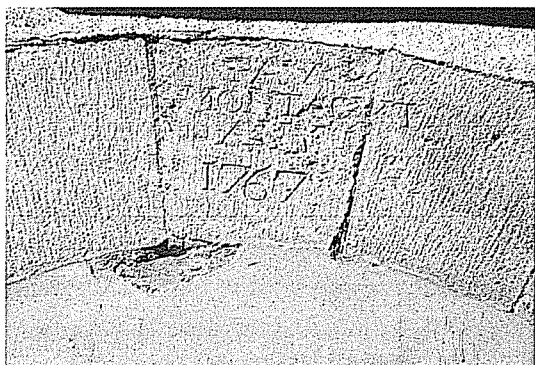
D'aquest pregó es pot deduir que no era estrany que alguns porcs i altres animals campessin sols pel poble, alimentant-se de les deixalles i brutícies dels carrers. Això era normal en la majoria de les poblacions d'aquells anys, ja que no hi havia arreu la cultura higiènica que hi ha en l'actualitat ni es relacionava la brutícia amb les malalties infeccioses.

Els conflictes

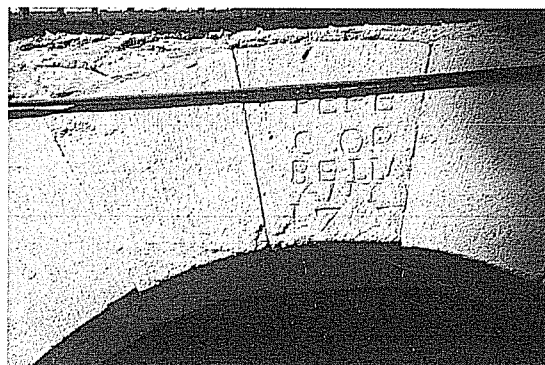
Un dels altres problemes importants amb què es va haver d'enfrontar el batlle Blai Vilà fou el de les destrosses produïdes en l'agricultura pel pasturatge dels ramats de bestiar. Estava clar entre els veïns que cap animal no podia entrar en una finca cultivada sense el permís de l'amo; però les dificultats creixents per trobar terres de pastura a causa de l'expansió agrícola feia que en moltes ocasions no es respectessin les terres de conreu.

Tan sols el mes de gener de 1807, el batlle Blai Vilà va deixar constància de vuit «bans» (multes), després dels respectius judicis orals, sobre danys ocasionats pel bestiar en terres conreades. En aquests judicis, i altres posteriors, s'hi van veure implicats «lo Coixo», que va demandar al pastor de la «Mongeta», «lo Noy» que va entrar en una finca d'olivers de «Matinero», els propietaris «Xixoní» i Pere Joan Jové acusant al pastor del «Joan del Ros» i a Francesc Gateu, el pastor de Josep Jové ha de pagar un «ban» d'una lliura i cinc sous per haver entrat a pasturar a la Devesa del senyor, etc.

Fins i tot els alcaldes de pobles veïns havien d'intervenir per defensar els interessos dels seus vilatans, el batlle de Llardecans demanà al de Maials que els pastors del «Coixo» i de «Segura» paguessin un «ban» perquè unes ovelles havien rosegat uns olivers tendres de la finca d'un veí d'aquell poble. En totes aquestes ocasions els «perhoms» anaven a «prear» (avaluar) els danys ocasionats i fixaven la multa, en diners, que havia de compensar els danys.

Cal Pau Montagut. Any 1767

Cal Pere Corbella. Any 1767

La segona meitat del segle XVIII foren uns anys de prosperitat que van permetre l'expansió urbanística del poble fora del nucli emmurallat.

La tensió creada per la manca de llocs de pastura va portar a escripturar els permisos de pastura, cosa que sempre s'havia fet verbalment:

Joseph Teixidó «Bepet» (arrendador) i yo Blai Vilà (arrendatari) en lo dia 28 de Febre de 1807, avem tractat que des de vuy a finses al dia 15 de agost procsim vinen de 1808, yo Blai Vilà tinc llibertat de dexar pasturar tota la erba de la ysienda de dit Joseph Teixidó, ab lo be entes, que si algun altre bestia pasture en dit tems dita erba sens lo meu consentimen, dit Teixidó tinga la obligació de fer pagar lo ban i los diners del ban an de ser per dit Teixidó, empero no se podrà fer pagar lo ban a ningú que ab consentiment de yo dit Vilà age pasturat dita erba.

Un altre tipus de conflicte entre els veïns de Maials i que, també sovint, obligava el batlle a intervenir era el de fixar les fites i límits de les finques. En els mesos de gener i febrer hi hagué, almenys, cinc conflictes per aquest tema. Dins de l'afany per augmentar les terres de conreu que tenia la pagesia

d'aquells anys, molts aprofitaven que els límits de les finques no estaven prou clars per apropiarse d'algun bocí de terra de la finca de la vora. Quan hi havia dubtes la comissió de «perhoms» hi anava i segons el seu coneixement del terme, decidia on s'havien de fixar les fites. De vegades era el propi Ajuntament qui denunciava els pagesos que s'havien quedat terra del Comú.

També els deutes de diners entre els veïns de Maials reclamaven l'atenció del batlle, el qual havia de prendre decisions per arranjar aquests assumptes. Durant els quatre primers mesos de 1807 hi va haver vuit judicis verbals sobre conflictes de deutes. Gairebé sempre eren els comerciants del poble que reclamaven diners d'algun client a qui havien fiat, per exemple:

El 10 de gener els ferrers de Maials, Francesc Achon i Salvador Miret, reclamaven una quantitat a Francesc Jové Sisteré.

El 13 d'abril, la muller de Josep Aresté, Maria Aresté Gort, devia a *Francisquet, lo marxant francès* 8 lliures i 8 sous. Blai Vilà ordena que el llogater de la casa que aquesta dona tenia a Sarroca li pagués al marxant tot el deute a compte del lloguer.

Com s'ha pogut veure fins ara, el batlle, entre unes coses i les altres, estava ben ocupat ficant ordre i llei entre els litigants de tota mena. A la seva feina de jutge, però, hi afegia la d'actuar com «home bo», és a dir, de persona que, amb una certa autoritat moral, aconsellava i posava pau entre la gent, sense necessitat d'haver d'arribar a cap judici. Vegem alguns exemples:

El febrer de 1807 el batlle Blai Vilà va parlar i reprendre al pastor de «Segura» per haver amenaçat de *maranya* al pastor del «Coixo».

En el mateix mes, un esporgador de Falset era llogat per una casa de Maials, però quan arribà al poble, no li van voler donar feina. El pagès va anar a veure al batlle i aquest va parlar amb l'amo i li demanà que almenys li pagués el jornal d'un dia, el temps que havia perdut. L'amo ho va acceptar.

Dues dones del poble s'han barallat, el batlle les va a veure i ordena que no surtin de casa seva en un dia, si no ho compleixen, i es tornen a barallar, els posarà una multa d'una gallina a cadascuna.

Una veïna del poble, la «Xollada», s'havia mort. La seva fillastra demanà ajut i consell al batlle perquè un tal «Feliuet» (suposem que fill de la difunta) es volia emportar els mobles i la roba de la casa. El batlle amb el rector del poble van a veure «Feliuet» i li fan veure que era més just que ho deixés tot a la fillastra, ja que va ser ella qui va cuidar la difunta en els darrers anys de la seva vida.

L'Ajuntament de Maials, per cessió dels senyors del poble, tenia el monopoli o exclusivitat del forn de pa. És a dir, no hi podia haver a Maials cap altre forn de pa, tret dels d'ús particular, que només podien tenir les famílies més riques. Aquest forn, l'Ajuntament l'arrendava a un veí del poble que feia de forner. El forn disposava d'unes taules on les dones pastaven la farina que es duïen de casa, feien les peces i el forner era qui les coïa, i cobrava per aquesta operació un percentatge en farina.

L'augment constant i ràpid de població a partir de 1750 a Maials va fer que aquest forn de coure pa del comú fos del tot insuficient per abastir les necessitats del poble, i, per tant, el seu ús va crear problemes i conflictes al poble. Per exemple, ens explica Blai Vilà que el 25 de març de 1807 i per indicació d'alguns veïns va anar a punta de l'alba al forn. Allí hi havia la fornera i unes dones pastant, també hi havia altres dones esperant tanda, algunes des de les onze de la nit passada. El batlle va recordar a la fornera que només es podia demanar tanda a partir de primera hora del matí, a més, li va dir que algunes dones s'havien queixat que els senyals de guardar tanda no estaven a la vista de tothom, la qual cosa feia sospitar que unes passaven davant d'altres que estaven primer. El batlle va amenaçar la fornera que si no es complien les normes li posaria una multa de cinc sous.

Per aclarir-ho a tot el poble, Blai Vilà va manar fer el següent pregó:

Ningú sigui gosat de anar en lo forn ans ser de dia a treure tanda, en pena de 5 sous. Y a qualsevol

persona que acusarà sobre aquest asunto se li donarà la tercera part de la pena i se li guardara el secret.

Més endavant, a l'abril del mateix any, fa fer aquest pregó:

Per ordre del senyor batlle, que ningú sigui gosat de demana tanda dos vegades al forn del comú, sota pena de 5 sous.

Com es pot veure, els problemes derivats de la insuficiència del forn de pa, per a un creixent nombre d'habitants, no es van acabar. Aquest problema quotidià en la vida del poble es pot veure com una conseqüència del sistema social d'aquella època, ja que les lleis d'origen feudal protegien els monopolis senyorials, en aquest cas, cedita a l'Ajuntament. Aquests drets que s'intentaven conservar perquè eren una font d'ingressos municipals, prohibien que qualsevol veí pogués posar un altre forn d'ús públic al poble. La defensa d'aquest privilegi va quedar clara quan cinc dones del poble es van negar a fer pa al forn del comú (dient que el forner, Josep Mora, no es portava bé amb elles) i se'n van anar a un forn particular. El batlle els hi va posar una multa de cinc sous a cadascuna, obligant-les a fer pa només al forn de la vila.

Ara, des de la nostra perspectiva, queda clar que les lleis d'origen feudal eren un obstacle per al progrés de la societat i per una millora de les condicions de vida de la gent d'arreu del país.

El sentiment religiós i l'església

Que l'estructura social i tot el seguit de privilegis de casta continuessin com havien estat des de feia segles era un dels objectius de l'església en la societat de finals del segle XVIII. I això encara més, en una època en què començaven a circular idees excessivament «modernes». Els eclesiàstics intentaven assegurar que les consciències dels homes no s'encaminessin per giravolts «perillosos». De fet, una de les missions que tenia encomanada l'església en la societat de l'Antic Règim era el control ideològic de la societat. Els capellans rebien instruccions dels bisbats referents no només a la pràctica religiosa i el respecte als manaments espirituals, sinó també pel que fa a temes com la difusió d'idees «estrangeres» i a l'actitud dels feligresos envers l'autoritat civil i militar.

La submissió del poble a l'ordre establert era imprescindible per fer possible que les classes privilegiades poguessin continuar gaudint dels seus seves avantatges. Els bisbes, canonges, rectors, abats, etc. formaven un dels grups d'aquests privilegiats, de fet, ells eren els principals receptors del delme i en les terres en què tenien la jurisdicció senyorial, actuaven com a autèntics senyors feudals. Tot sovint, doncs, es confonia l'interès material amb l'interès de l'església per a les qüestions espirituals.

Però, en els darrers anys del segle XVIII i principis del XIX, la Revolució Francesa va sotracar Europa, els principis que havien estat la base de la societat a Catalunya començaven a donar senyals de debilitat. Així ho veia el Baró de Maldà, aferrissat partidari de les tradicions quan comentava: *Los minyons de Barcelona (...) no aman més que la llibertat y independència, y se burlan de casi tothom, sia eclesiastich, noble o cavaller, segons les depravadades maximes republicanes de Fransa.* (51)

Ja no era tan fàcil trobar aquelles declaracions unànims de tant fervent religiositat de l'època en què es va decidir construir l'església nova a Maials, participant-hi tots els veïns amb un esforç econòmic considerable.

Novament, Blai Vilà ens deixà testimoni que alguns veïns ja començaven a mostrar-se com a «lliurepensadors» i que les onades d'aire nou vingudes de fora, de més enllà dels Pirineus, anaven calant entre alguns maialencs.

A l'època de la Quaresma de l'any 1807, el pare predicador va sentir que entre un grup de veïns es

deien coses com *si volem ana a l'Església hi anirem y si no volem anar no hi anirem*. Aquest pare predicador va considerar que aquestes declaracions atentaven contra l'església i així li va comunicar al batlle de Maials, en Blai Vilà. L'endemà es van reunir amb el rector del poble i aquest li va demanar que mentre duressin els oficis religiosos totes *les cases de jocs publics, tabernes, hostals y cases de jocs y saraus* estiguessin tancades i, perquè es complís això, li demanà que ho vigilés personalment.

Blai Vilà, ens explica que personalment anà a veure a la tabernera i a «Sisteré», amo d'una casa de jocs. El batlle els va dir que a cada persona que hi hagués en els seus locals durant els oficis religiosos li faria pagar una multa de cinc sous o vuit pessetes, i a l'amo del local el doble. A més el diumenge següent va manar fer aquest pregó:

En lo tems que se celebraren oficis en la Iglesia, ningú no sigui gosat de jugar en ningún joc y los amos que comportaran en ses cases jocs, pagaran la pena doble.

Aquestes mesures no van fer prou efecte, ja que l'any següent, Blai Vilà es va tornar a trobar amb el mateix problema. En ocasió d'un avalot a fora de l'església i mentre s'estaven celebrant els oficis religiosos, el batlle i el sots-batlle van anar a diverses cases de jocs en què s'acostumava a jugar públicament, entre elles la de «Jacinto» Sisteré: *varem encontrar cosa de uns vuit o dotse homens de estos (...) tots eren de cases avansades y la majo part lo principal (...) vas yo determinà dirlos algunes paraules contra ells sobre lo motiu se estaven en lo joc al tems que se selebren ofisis a la Iglesia, alguns de estos mos respongueren dien que no jugaven y que no feyen ningun mal...*

Això va preocupar a Blai Vilà: *A yo me apar dificultos lo obrar sobre aquest assunto per lo que la Justicia o Ministres auran de dexar la assistitut en la Iglesia y en aso serà mol mes dificultos lo encontralos jugar per lo que entenc posen en les portes del joc sentineles o espies per saber si la Justicia va o no va y si vehuen que la Justicia y va se dexen de juga y casi mai se atrapen jugar.*

Que en aquells anys hi hagués algunes actituds que obertament deixaven de banda els preceptes religiosos, no ens ha de portar a creure que aquesta era una actitud generalitzada, al contrari, la major part de la gent era profundament temerosa de Déu i seguia, fil per randa, les indicacions de l'església i dels seus representants.

No només pagava «religiosament» l'impost del delme, del qual a Maials 1/4 part se'l quedava el Capítol de la Catedral de Tortosa i 2/4 parts el rector de Maials, sinó que, a més, el conjunt del poble ajudava al sosteniment del culte amb tot un seguit d'aportacions: el capellà de Maials cobrava, sobretot de les famílies més benestants, les butlles. Es pagaven els serveis religiosos extraordinaris com batejos, enterraments, etc.. A les festes més assenyalades, si les volien una mica més lluides, hi acudia un pare predicador per fer els sermons a la missa i per aquest servei cada família pagava 1 sou i 4 diners per cada combregant, és a dir, per cada persona ja confirmada.

A més, el manteniment d'algunes parts de l'edifici de l'església corria a càrrec de l'Ajuntament, com ara arreglar la teulada, etc. Per guarnir els altars hi havia les confraries (tenim notícies de la del Sant Crist, la del Nostre Senyor i la de la Nostra Senyora del Roser), dirigides i administrades pels majorals amb la supervisió del senyor rector. Els confreres s'encarregaven de fer obres piatoses com ajudar a malalts, portar la «caixa dels morts» en els enterraments, etc., això es feia amb els diners trets d'algunes donacions (amb diners, finques, etc.) que oferien alguns feligresos.

Les mostres d'adhesió religiosa no acabaven aquí. Per exemple, al mes de maig de 1806, es va acordar pagar un nou «dret» (impost) al poble de Maials per poder fer un orgue i poder daurar el retaule de l'altar major de l'església.

Aquest dret consistia en el pagament d'una part de fruits, un setzè (una part de cada setze) per aquelles terres del terme de Maials que no paguessin terratge i un vint-i-cinquè per les terres que

pagaven terratge o estaven fora del terme. Aquest «dret» havia de durar quatre anys.

Blai Vilà, com altres veïns del poble, fou convocat el diumenge onze de març de 1806 a la plaça de Maials. Allí, davant del notari de Flix, D. Benet Galcerà i Pasaman i en presència del rector de Maials i regidors de l'Ajuntament, li van preguntar si volia pagar el dret (en les condicions abans esmentades). Com podeu imaginar la resposta fou que «sí».

L'orgue no el van acabar de fer fins després de la Guerra del Francès. Per daurar el retaule de l'altar major no va caler esperar tants anys. El juny de 1808, els veïns del poble Josep Ballesté Jové i Francesc Sabaté, pagaven el lloguer de la vivenda del daurador que havia vingut a Maials, ja que el rector es negava a fer-ho i reclamava que ho pagués el comú del poble.

No era la primera vegada que el poble sufragava amb el seu esforç la millora i guarniment dels edificis religiosos. L'any 1752, un tal Josep Mateu, escultor, va fer el retaule de l'altar major de Sant Sebastià, a compte dels veïns del poble. També l'any 1786, però aquesta vegada amb un interès més material, els veïns van pagar un mestre «fiel de fechas» (rellotger) per l'arranjament del rellotge del campanar de l'església nova. En aquesta tasca s'hi va estar els mesos de juny i juliol de l'any esmentat.

No tot ho van haver de pagar els veïns, l'any 1805 un pare predicador (no s'esmenta el nom) va donar al poble la imatge de Sant Sebastià.

Aquesta participació ciutadana, més o menys voluntària, que implicava a tots els veïns del poble, complia la funció de mecanisme integrador de la comunitat. El veïns, pobres i rics, pagesos i ramaders, dones i homes, s'ajuntaven per a un objectiu col·lectiu. Recaptacions, confradies, festes religioses, processons, etc. eren elements aglutinadors que reforçaven la cohesió entre els veïns i els donava consciència d'unitat grupal. Un exemple ens el torna a mostrar Blai Vilà quan la Setmana Santa de 1807:

aven me informat, en la tarde del Dijous Sant e manat al majoral dels fadrins porque me avisés i que compareguesen en ma presència quatre cases o quatre amos de aquelles cases que correspon fer el fossar i vetlla. Y han comparegut Lluís Arnú, Gabriel Arnú, Salvador Llopis i Miquel Joan Aresté.

La por a possibles atemptats o simplement a les bretolades va obligar al batlle Blai Vilà a prendre serioses mesures preventives:

He entregat una escopeta a quiscún dels dits subjectes, los he manat que estiguin tota la nit en la Iglesia fen companyia al sacristà i també los he dit que tota la Nit Santa estiguin desperts y eixerits ab lo monument.

Aquesta explicació que ens dona Blai Vilà fa pensar que, en aquells anys, al poble es vivia una sensació (certa o il·lusòria) d'inseguretat.

Aquesta inseguretat era general durant tot l'Antic Règim, tot i que en determinades èpoques fos més intensa. Els vespres i nits, sense cap mena d'enllumenat als carrers, facilitava els atemptats contra les persones i els béns. A més, la manca de recursos posava l'home a mercè dels capricis de la natura (sequeres, pedregades, pestes, etc.). L'església, davant aquest panorama, oferia tota una sèrie de recursos protectors que alimentaven la idea de no estar sols davant les dificultats de l'existència humana.

S'hi afegia el fet que les filosofies il·lustrades del segle XVIII i la Revolució Francesa obligaven la institució eclesiàstica a mostrar la fortalesa i la veritat del catolicisme davant dels seus fidels. Una de les maneres amb què es mostrava era mitjançant els miracles, especialment en èpoques de més dificultats. La població, que veia en la religió la solució o protecció davant molts dels seus problemes, encara desitjava més aquests miracles, que li donaven seguretat i confort espiritual davant un present i futur incert.

En aquest context, no és d'estranyar que també a Maials hi hagués algún miracle. Així ens ho manifesta Blai Vilà quan diu que al poble s'ha trobat una carta ...*miraculosamen prop del lloc de la Bastida, es trobada per un noy de deu anys ciego, mut y sort, dit Anton Inglés* (vegeu apèndix)

Crisi i inseguretat

Aquests temors de què hem parlat, s'aguditzaren des que la monarquia espanyola va declarar la guerra a la França revolucionària l'any 1793 i s'entrà en un període de crisi.

En un primer moment, la guerra es va desenvolupar a la banda nord dels Pirineus però, tot i l'entusiasme de bona part dels catalans, la falta d'organització i equipaments de l'exèrcit espanyol va provocar que l'exèrcit francès iniciés la contra-ofensiva i s'entrés a lluitar a les comarques septentrionals del Principat, ocupant els francesos poblacions com la Seu d'Urgell, Puigcerdà i Figueres. Finalment es va signar la pau l'any 1795. El poble de Maials va contribuir en suport de l'exèrcit espanyol amb 316 lliures i 7 sous, que era el valor en diners de tres mules de carga que el corregiment de Lleida li havia assignat com aportació, obligatòria, per a la guerra. (52)

Des de llavors, s'iniciaren uns pactes d'Espanya amb França que van dur a l'enfrontament amb Anglaterra. Aquest fet fou un desastre econòmic per a Catalunya, ja que va provocar que el comerç català amb Amèrica, que havia estat una de les bases del ressorgiment econòmic català, fos tallat d'arrel per l'armada naval britànica.

Les conseqüències foren el tancament de fàbriques i l'atur de molts obrers, la crisi de la vinya en no poder exportar l'aiguardent a Amèrica, juntament amb unes males collites de cereals en aquells anys que van provocar un fort encariment del pa, la qual cosa va dur a situacions de greu misèria a les ciutats i també a serioses dificultats per a molts pagesos. Blai Vilà fa alguns comentaris al respecte, al febrer de 1803: *uns homens forastes busquen blat per totes les cases del poble y no el troben per menos de 28 pesetes la quartera*. També al gener de 1804: *A la Ribera de Ebre fien blat a 27 pesetes la quartera i subjectes de Maials lan anat a buscar*.

En aquest context, s'intensificà l'aparició de lladres, pobres demanant caritat, etc. i en general una més gran inseguretat i, per tant, malfiança i recel entre la població a tot allò desconegut.

Fos com fos, el batlle Blai Vilà, el maig de 1807 feia fer el següent pregó:

Per ordre del senyor batlle, que ningú sigui gosat de anar de les deu hores de la nit en avant, sense motiu, en pena de tres lliures i tres dies de presó.

El febrer de 1808 feia fer un pregó semblant:

Per ordre del senyor batlle, que ningú sigui gosat de anar per la vila en pasar les nou hores de la nit sens llum ni més de dos de companyia, en pena de tres lliures y tres dies de presó.

Fins i tot, va fer una advertència a l'hostaler Anton Aresté de posar-li una multa de tres lliures per cada persona que trobés en el seu local a deshora o de nit i que no fos forastera.

Alguns veïns van criticar al batlle per la seva severitat. En el poble es comentava que els companys que portava de patrulla quan sortien a vigilar a la nit es veien obligats a amagar a qui trobaven perquè no fossin capturats pel batlle.

Realment, el batlle Blai Vilà es va guanyar la fama de ser un batlle dur i decidit, que no anava amb contemplacions a l'hora de fer complir les lleis o mantenir el respecte a l'autoritat municipal. Per exemple, l'abril de 1807 un veí no va voler complir la prohibició de circular de nit pels carrers, com tampoc va voler pagar la multa i es va riure públicament del batlle, aquest se'n va anar a casa seva i li va afagar dos pernils que tenia i que van pesar més de 37 lliures (uns 44 kilos).

Un cas semblant va passar el juny de 1808, un altre veí no va voler pagar una multa que li havia ficat el batlle; ell, personalment i amb testimonis, va anar a casa seva i li va afagar «el que li va semblar»

amenaçant-lo que si no pagava en tres dies l'Ajuntament posaria a subhasta el que li havia agafat.

De seguida, les crítiques es van dirigir al fet que Blai Vilà era nascut a Almatret, la qual cosa alguns veïns li van retreure en una demostració, bastant simple, de «patriotisme local»

...prou es en una vila com aquesta de no aver ningú fill de la vila bo per batlle... No se avie de posar ningun govern forasté en cap puesto.

Fins i tot a la plaça, el maig de 1808, i aprofitant la foscor de la nit, es van cantar cobles contra Blai Vilà

*Non tragueu gent estrangera
que no saben governar
La colla dels pajarels
no deixarà de cantar*

Aquest «patriotisme local» on es mostrava més ferm era en la rivalitat amb els del poble de Llardecans. Ja Blai Vilà comentava que *...en tems pasats el joven dels dos pobles avien estat mol contrapuntats.*

Aquest enfrontament tornà a sortir quan un veí de Maials, el maig de 1807, va denunciar que uns veïns de Llardecans li havien tallat un arbre de la seva finca i l'havien plantat davant de l'església d'aquell poble. Tot seguit, a la festa de Pentecostés, van aparèixer davant de l'església de Maials dos arbres plantats, *un olm i un aube.*

Blai Vilà ens explica en el seu diari que el regidor de Maials Josep Jové i Miarnau havia comprat aquests dos arbres a un veí de Llardecans i els va fer plantar davant de l'església per evitar conflictes. Conflictes que s'haurien produït si els joves de Maials haguessin anat a tallar-los, naturalment sense permís, al terme de Llardecans. Arran d'aquests fets, Blai Vilà va manar fer el següent pregó:

Per ordre del senyor batlle, que ningú sigui gosat de arrencar los arbres del davan de la Iglesia en pena de 25 lliures

Les tasques de vetllar per l'ordre i la seguretat ciutadana no estaven encarregades a cap cos de policia ni de guàrdia municipal, eren el batlle i els regidors qui havien de procurar que els veïns del poble tinguessin una convivència pacífica dins els manaments de les lleis. Una feina, de vegades, prou difícil de complir

En ocasions, quan el conflicte era perillós i es referia a gent de fora del poble, es convocava el sometent, el cap del qual era el batlle. El sometent era un grup de veïns voluntaris del poble, amb armes i decidits a vetllar per l'ordre i la llei.

En els anys que Blai Vilà fou el batlle, un seguit d'esdeveniments van alertar al poble. El desembre de 1806 un veí de Maials va denunciar que venint pel camí d'Almatret, a la valleta de «Pexo», uns homes el colpejaren fortament. Pocs dies després a l'Ajuntament es feien diverses denúncies de robatoris en finques i masos del Pla de la Sària. A causa d'aquests fets, alguns veïns van demanar al batlle que es fes la convocatòria del sometent. El mateix dia 8 de gener es van presentar a casa de Blai Vilà els veïns Anton Martí, Joaquim Miarnau, Francesc Gateu i Jaume Andreu Segura, els quals li manifestaren que cadascun d'ells tenia una escopeta i que estaven disposats a anar allí on digués el batlle. Una setmana després, al continuar els robatoris, es convocà el sometent de Maials, compost per 26 homes armats. En col.laboració amb el sometent de Ribarroja, amb el qual es van aplegar al Coll del camí de Ribarroja, es van dedicar a inspeccionar el territori i a perseguir els lladres. Blai Vilà no ens explica com va acabar aquesta aventura.

No tot eren prohibicions, patrulles i conflictes entre els veïns del poble; segur que les festes populars eren moments de joia, divertiment i germanor entre els homes i dones de Maials. Hi ha molt

poques notícies del que es feia al poble durant les festes majors. Sabem, però, que els encarregats d'organitzar-les eren els majorals dels fadrins, els quals demanaven permís a l'Ajuntament per tirar endavant les festes. No sabem el que feien, però el batlle quan el van anar a veure els majorals, el juliol de 1807, per tal d'organitzar la festa major d'agost, els va advertir molt seriosament sobre *..aquelles coses que a mi (Blai Vilà) me pareixen més necessaries per lo be del comú*

Per les festes de Sant Sebastià, els mateixos majorals dels fadrins, Anton Miarnau i Josep Ballesté, li varen demanar permís al batlle per anar amb «gaita» per tota la vila.

En aquella societat de començaments del segle XIX, tan dura en molts aspectes, encara hi havia un racó per a la solidaritat amb aquells que es trobaven pitjor. Blai Vilà, l'any 1804, encara no era alcalde, i per suggeriment d'un regidor va acompanyar un minyó de deu anys i la seva mare, pobres de solemnitat, fins a Sarroca, des d'on els durien a Lleida.

Les relacions comercials

La major part de les circumstàncies al voltant de les quals es desenvolupava la vida dels maialencs es centraven en allò que passava al poble o en les localitats de la vora, tant en la zona del Baix Segre, Aitona, Seròs, La Granja, com de Les Garrigues, Llardecans, Almatret, Sarroca, La Granadella, i a la part de la Ribera d'Ebre, Flix, Ascó, o Riba-roja.

Les disponibilitats per viatjar eren escasses per la lentitud, inseguretat i incomoditat dels camins. A més, viatjar era car; utilitzar la barca de Seròs per creuar el Segre o la de Flix per l'Ebre, costava l'equivalent a un dia de jornal, és a dir, 15 sous, per una persona i una cavalcadura.

La major part dels viatges, amb mula, ruc o carro, es feien a poblacions a una distància inferior de 15 o 20 kilòmetres, la qual cosa permetia anar i tornar el mateix dia. A Lleida, on anar-hi significava haver de passar una nit fora de casa, s'hi anava poques vegades i només per assumptes importants. De fet, és probable que molts maialencs d'aquells anys no haguessin fet cap viatge a Lleida al llarg de la seva vida. La capital del corregiment quedava lluny, no només físicament, sinó que també en l'aspecte polític i comercial; el règim deixava, en gran part, en mans del senyor del poble o el seu representant el control polític i judicial. Sobretot, a l'hora de cobrar el cadastre era quan es rebien notícies del poder de l'estat.

La influència comercial de la ciutat de Lleida respecte a pobles com Maials era molt més dèbil que en l'actualitat. Els pagesos compraven els estris agrícoles que necessitaven a les fires especialitzades. Destacava, sobretot, la fira d'Aitona (on a Blai Vilà li van robar una bossa de couro de la «bucha» esquerra del «balons» amb 45 lliures i 5 sous) i quedava més lluny la fira de Verdú, especialitzada en ramaderia d'ases, mules i carros, on també hi va anar Blai Vilà l'any 1802. Només per qüestions com ara la de comprar la roba de casament s'anava a Lleida o a Reus (en aquells anys la segona ciutat de Catalunya en nombre d'habitants). També, arribaven a Maials molts productes de Tortosa.

D'altra banda, on i a qui es venien els productes agrícoles de Maials? Desgraciadament no s'ha trobat cap tipus de documentació mercantil d'aquella època a Maials, i, per tant, el que es pot dir és només aproximat. Una bona part del que es produïa era per al consum propi de la població i per pagar tot el seguit d'impostos i càrregues feudals. Si l'any havia estat bo i havia quedat, encara, quelcom per vendre, les mercaderies agrícoles de Maials seguien, bàsicament, dos camins, el de Tortosa i el de Lleida.

L'única notícia que ens ha arribat sobre la venda a fora del poble de productes agrícoles de Maials és de l'any 1752, quan el baró de Maials, Procopi de Bassecourt, va fer transportar 52 quarteres de blat

de Maials a Tortosa. El transport va tenir el cost següent:

De Maials a Flix en carreta, 9 lliures i 2 sous

De Flix a Tortosa en barca, 8 lliures i 10 sous

Així doncs, el cost del transport de les quarteres de blat de Maials a Tortosa era, aproximadament, el 10 % del seu valor.

Considerant la diferència de preu entre el transport terrestre i el fluvial, era més barat transportar les quarteres de cereals o els litres d'oli a Tortosa que a Lleida. Per aquest motiu es més probable que la capital del Baix Ebre hagués estat el centre principal on feia cap la producció excedentària dels pagesos de Maials, com de fet ho era també de gran part de la producció cerealística de l'Aragó gràcies al transport per l'Ebre. El cereal que arribava a Tortosa servia per abastir les localitats del litoral català, especialment la ciutat de Barcelona.

Notes

- 1) Lligall de «Títulos y honores». Secció de «Genealogias». Arxiu de «Casa de Guevara». (ACG) Lorca.
- 2) LLADONOSA J. «El Barón de Mayals y la Ciudad de Lérida». 1971. Pàg. 43.
- 3) Arxiu de la Corona d'Aragó (A.C.A.). Secció Diversos. Casa Queralt. 32 i 33 2a. part.
- 4) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt 32 i 33 2a. part.
- 5) Arxiu Històric de la Paeria de Lleida (APL). Any 1869. Capsa 134.
- 6) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

Data	Nom	Extensió	Partida	Preu en lliures
18-8-1752	Isidre Florensa	6 jornals	Puntarró	80 ll.
18-8-1752	Pere Miarnau	7 «	Tollet	70 ll.
9-9-1752	Francesc Magriñà (Tarragona)	5 «	?	50 ll.
11-9-1752	Batiste Pons	2 «	Mitjana	16 ll.
13-9-1752	Guillem Aruny (Andorra)	?	Llacuna	40 ll.
25-1-1753	Josep Miarnau	3 jornals	Vall	38 ll.
24-9-1753	Geroni Usó	6 «	Pou de la Sària	65 ll.
24-9-1753	Pere Joan Font	4 «	Mitjana	65 ll.
11-3-1754	Josep Piñol	5 «	Pou de la Sària	45 ll.
25-9-1754	Josep Rodrigo (mestre de Maials)	4 «	Mitjana	70 ll.

7) La seva biblioteca personal era representativa de la literatura econòmica espanyola i europea del moment, especialment en l'agricultura, sobre la qual tenia 100 volums, també comptava amb 271 volums d'història i molts altres de literatura clàssica i francesa. La literatura estrictament religiosa comprenia 40 volums. Vegeu: SERRANO FLO, M.A.; «Nobleza y cultura en la Lérida del siglo XVIII». *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona. 1984. Pàg. 615-616.

8) A.C.A. Reial Audiència. Reg. 559. p.226 i següents

9) A.C.A. Reial Audiència. Reg. 559. p.226 i següents

10) Diferents «cartes de pagament» en els llibres A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. 32 i 33 2a. part.

11) Alguns exemples de les despeses fetes :

En la plantació de 1130 oliveres va necessitar 114 carretades de fem que li van costar 11 lliures i 3 sous, a més va pagar 76 lliures i 9 sous dels jornals de treball.

Per fer els clots, per plantar 560 oliveres a la Devesa, va pagar 16 lliures i 7 sous de jornals.

També va fer construir al paleta de Maials, Isidre Florensa, una espona de pedra davant mateix del camí que venia del Regne d'Aragó, per Mequinensa, i anava fins al Camp de Tarragona, per tal de resguardar una part de les plantacions d'oliveres de la Devesa.

12) La finca de 7 jornals comprada a Pere Miarnau que, com s'ha vist, li va costar 70 lliures, transformar-la en vinya li va costar 128 lliures. En aquests diners s'inclouen 349 jornals i fer 1080 formiguers. Quelcom semblant li van importar les despeses a les finques comprades a Isidre Florensa i altres. A més, cal afegir altres treballs com ara fer netejar la sèquia de la Vall Major (13 lliures i 5 sous) i fer una espona de pedra seca (82 lliures i 14 sous)

13) Una lliura equivalia a vint sous i un sou a 12 diners.

14) Joan Procopi de Bassecourt (1740-1820) arribà a ser governador general de Lousiana i de Florida els anys 1796-1799. L'any 1802, el

rei Carles IV el va nomenar Capità General de Catalunya. Posteriorment i poc abans de la Guerra del Francès, va tornar a Amèrica on ocupà el càrrec de governador de l'illa de Cuba.

15) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

16) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

17) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

18) El febrer de 1788 es va donar per acabada l'obra de la presó a Llardecans, amb les pedres, com no, del castell de Maials. Això ho degué fer perquè en aquells anys la població en tots dos pobles havia crescut molt i per tant les ocasions per als conflictes i delictes deurién sovintejar. Com que el senyor era l'encarregat de vetllar per l'administració de justícia i la seva aplicació, Joan de Bassecourt es degué veure obligat a fer-la. De fet, se'n va assegurar, les parets tenien un gruix de sis pams ! *Ibidem*

19) En aquells anys consideraven que un jornal de terra tenia una superfície de 120 pasos de llarg per 60 d'ample.

20) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

21) Per tal de poder fer una valoració d'aquestes quantitats, cal pensar que a mitjan s. XVIII, un jornal que hagués treballat 200 dies l'any podia guanyar, aproximadament, 60 lliures, i un paleta, ferrer o fuster treballant els mateixos dies podia arribar a guanyar 100 lliures anuals. Aquestes quantitats gairebé es van doblar a començaments del segle XIX.

22) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32 i llibre 33, 2a. part.

23) VICEDO I RIUS E. *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents*. Ed. Crítica. Barcelona. 1991. Pàg. 182

24) FERRET A. *Compendi d'Història de Catalunya*. Ed. Claret. Pàg. 166.

25) FONTANA J. *La fi de l'Antic Règim i la industrialització. (1787-1868)* Volum V, dins *Història de Catalunya*, dirigida per Vilar P. Ed. 62. Barcelona. 1988. Pàg. 66.

26) Les dades d'aquest capítol han estat elaborades a partir de la «Estima de la vila de Mayals» realitzades els anys 1738 i 1784. Arxiu Municipal de Maials (A.M.M.) Fons antic. S.C.

Aquestes fonts de caràcter fiscal pretenien quantificar la riquesa urbana (cases, corrals, patis, etc.) i la riquesa agrícola que cadascun dels propietaris del poble tenia dins el terme. L'objectiu era determinar quan li pertocava pagar a cadascun a l'hora de pagar el cadastre o altres tributs. Per tant alguns historiadors posen en dubte la fiabilitat de les dades d'aquests documents a causa del possible i fins i tot probable frau fiscal que es produïa en la declaració de les propietats.

Com que no tenim cap altre document històric que ens pugui subministrar una informació semblant els hem utilitzat, encara que el valor donat a les dades tinguin per la nostra part la consideració de tendències generals.

27) Arxiu Històric de Lleida (A.H.L.). Secció Protocols Notarials. Notari, Soldevila I. Sign 534.

28) A.H.L. Secció Cadastre. Caixa 61.

29) Segons un capbreu de l'any 1804 a Maials hi havia 120 propietaris urbans, és a dir, de cases. El maig de l'any 1807, a l'hora de pagar la «quota de vi» es va fer un repartiment entre les 168 famílies que hi havia al poble.

-A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Lligall núm. 82.

-Arxiu Casa Vilà. Maials (A.C.V.).

30) Arxiu Casa Nofre (A.C.N.). Maials. Sense Catalogar.

31) A.M.M. Fons antic. Sense Catalogar.

32) Tant en l'Estima de 1738 com en la de 1784, el valor en lliures d'un jornal de terra campà varia molt (entre 4 i 13 lliures) depenent de la qualitat de la terra i la llunyania del poble, però en termes generals es podia situar al voltant de les 8 lliures per jornal. Les més valuoses eren les situades a la partida de la Vall Major i plantades de vinya, que podien arribar a valer una mitjana de 13 lliures.

33) VICEDI I RIUS E. *Les Terres de Lleida ...* Pàg. 84

34) (A.C.V.) Maials. Sense Catalogar. En aquest capítol apareixeran algunes dades basades en documents dispersos, sobretot manuscrits de Blai Vilà recollits en l'arxiu familiar de Casa Vilà, els quals, si no s'indica el contrari, tindran aquesta referència.

35) Hi ha alguna notícia d'aquest tipus de situacions. L'any 1754 el Comú de Llardecans, da causa de l'estat de misèria en què es trobava el poble i la manca de llavors per poder sembrar per la propera collita, demanà al Baró de Maials que les 500 lliures que l'antic senyor del poble els devia, els les pagués amb gra de blat o ordi, per fer el sembrament. A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

L'any 1767, el rector de Maials, Bernat Miarnau, demanà permís al bisbe de Tortosa per vendre's un tros de terra. La raó que donava era que si la donava a treballar no en treia res, fins i tot de vegades hi havia d'afegir diners. (A.C.N.). S.C. Maials

36) A.C.V. Maials. S.C

37) A.C.N. Maials. S.C.

38) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 33.

Aquest afany del Baró de Maials per fer valer els seus drets, el va fer arribar a exigir alguns censos de poca o insignificant importància econòmica. Un cas fou el del metge de Maials, Bernat Saporta. Aquest va comprar, l'any 1757, una casa dins el poble, a la plaça del Castell. El metge va intentar evitar el pagament del cens al baró fent veure que se n'oblidava, però el baró li va recordar, al moment, quins eren els diners que li pertocaven.

Aquest estira i arronsa entre pagesos i senyors era permanent. Un altre cas fou el d' Isidre Florensa, que va comprar a un tal Josep Dagó de Seròs, l'any 1767, un tros de terra de 25 jornals de sembradura pel preu de 227 lliures. Pocs dies després va presentar-se l'administrador del Marquès d'Aitona reclamant-li el pagament dels endarreriments del cens i el dret de lluïme que el venedor, Josep Dagó, mai no li havia pagat. El pagès de Maials, Isidre Florensa, si no pagava els endarreriments i no es comprometia a pagar un cens anual de 8 sous, la sisena del dret de terratge i la tretzena del delme, li prenien la finca que acabava de comprar. (A.C.N.) S.C. Maials.

39) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

40) A.M.M. Fons Antic. S.C.

41) A.M.M. Fons Antic. S.C.

42) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

43) A.C.A. Secció Diversos. Casa Queralt. Llibre 32.

44) VISA I ORÓ D. "Adar i la Comanda Hospitalera de Torres de Segre: Estudi inèdit d'un plet singular", dins «*Occidens*», Núm 1 (Homenatge a Lladonosa J.) Editat pel Centre d'Estudis Baix Segre. 1985. Pp.143-147.

45) VICEDO RIUS E. «*Les Terres de Lleida...*». Pàg. 265

46) A.H.L. Protocols Notarials. Notari, Soldevila I. Sig. 534.

47) FONTANA J. *La fi de l'Antic Règim i* Pàg. 49.

48) FONTANA J. *La fi de l'Antic Règim i* Pàg. 49.

49) El rector Pasqual Montull va arribar a Maials, procedent de Catí, població del Maestrat. L'expansió agrícol i econòmica d'aquells anys, li va permetre augmentar considerablement els ingressos provinents del delme, els quals va invertir en la compra de terres.

A la seva mort, tot va anar a parar als seus nebots, Tomàs Fosca i Marc Montull, que havien arribat al poble amb ell. El primer va morir pocs anys després, quedant tot el patrimoni en mans de Marc Montull, que continuà la política seguida pel seu oncle d'ampliar el patrimoni rústic de la família. Arxiu particular de Mercé Quer i Montull. de "Casa Marc".

50) A.C.V.) Maials. S.C.

51) FONTANA J. *La fi de l'Antic Règim i* Pàg. 140.

52) A.M.M. Fons Antic. S.C.